

RAPORT EWALUACYJNY

PROJEKTU

„Budowanie niezależności finansowej kobiet”

Opracowała:
mgr Ewa Miturska

Warszawa, 2014 rok

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Część teoretyczna	4
1. Przemoc w rodzinie	4
1.1. Przemoc – charakterystyka zjawiska	4
1.2. Formy przemocy	5
1.3. Specyfika przemocy ekonomicznej	6
1.4. Cykl przemocy	8
1.5. Psychologiczne konsekwencje przemocy	9
2. Projekt „Budowanie niezależności finansowej kobiet”	12
2.1. Opis projektu	12
2.2. Cele projektu	13
2.3. Działania projektowe	14
Część empiryczna	19
3. Metodologia badań	19
3.1. Cele badania	19
3.2. Metody badania	21
3.3. Narzędzia badawcze	22
3.4. Dobór próby	23
3.5. Schemat badania	24
4. Prezentacja wyników	24
4.1. Czas, miejsce i sposób realizacji badań	24
4.2. Charakterystyka badanej grupy	26
4.3. Rezultaty miękkie projektu	38
4.4. Rezultaty twarde projektu	57
5. Podsumowanie	81
5.3. Podsumowanie działań projektowych	81
Bibliografia	85

WSTĘP

Przemoc to zjawisko powszechnie spotykane w życiu społecznym. Stanowi jeden z najważniejszych współczesnych problemów. Jeszcze do niedawna kwestia ta była dosyć słabo udokumentowana. Występowanie przemocy wiązano ze środowiskiem stricte patologicznym. Dziś wiadomo, że przemoc w rodzinie nie jest czymś rzadkim. Badania pokazują, że przemoc pojawia się we wszystkich grupach społecznych; niezależnie od wykształcenia, stanu majątkowego, przynależności do klasy społecznej, religii lub kultury. Jej charakter jest demokratyczny.

Na powszechny zasięg zjawiska zaczęto zwracać uwagę na fali lat 60 i 70 XX wieku. W dużej mierze podyktowane było to wieloma zmianami o charakterze politycznym, prawnym i kulturowym min. wzrostem świadomości w zakresie ochrony praw człowieka, działalnością ruchów kobiecych czy choćby pasmem przemian społecznych dotyczących zakresu tzw. ról płciowych.

Od ponad kilkunastu lat w Polsce można zaobserwować poszukiwania skutecznych form przeciwdziałania przemocy domowej w zakresie prewencji prawnej, socjalnej i psychologicznej. Jedną z takich form jest realizacja projektów ukierunkowanych na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz w innych relacjach.

Projekt *„Budowanie niezależności finansowej kobiet”*, realizowany przez Fundację Centrum Praw Kobiet przy wsparciu finansowym Fundacji Bankowej im. L. Kronenberga jest jednym z takich działań. Projekt ten miał charakter edukacyjno – poradniczy, skierowany był do kobiet doświadczających przemocy oraz dziewcząt z grup marginalizowanych społecznie, narażonych na doświadczanie przemocy w bliskich relacjach interpersonalnych. Głównym celem projektu było pogłębienie wiedzy, podniesienie kompetencji społecznych oraz ukształtowanie umiejętności dziewcząt i kobiet w dziedzinie gospodarowania finansami osobistymi.

Niniejszy raport przedstawia wyniki z badania ewaluacyjnego projektu *„Budowanie niezależności finansowej kobiet”*. Prezentacja wyników empirycznych została poprzedzona krótkim wprowadzeniem teoretycznym w odniesieniu do specyfiki wspomnianego problemu społecznego. Kolejne rozdziały raportu ewaluacyjnego przedstawiają opis projektu, planowanych działań oraz wyniki cząstkowe badania ewaluacyjnego wraz z podsumowaniem działań projektowych i rekomendacjami.

CZĘŚĆ TEORETYCZNA

1. PRZEMOC W RODZINIE

1.1. PRZEMOC – CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA

Teoretycy i praktycy, zajmujący się badaniem zjawiska przemocy, w zakresie definicyjnym uwzględniają na ogół trzy podstawowe aspekty: rodzaj zachowania sprawcy, intencje sprawcy oraz skutki przemocy u ofiary. W świetle tego przemoc rozumiana jest jako:

- intencjonalne działanie lub zaniechanie dokonywane przez jedną osobę wobec drugiej
- wykorzystanie istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi sił
- naruszenie praw lub dóbr osobistych, a w szczególności życia lub zdrowia fizycznego oraz psychicznego
- powodowanie cierpienia i szkód

(Pospiszył, 1994; Sasal, 2005; Mellibruda, Sasal, Durda, 1998; Badura-Madej, Dobrzyńska-Mesterhazy, 2000; Lakowska, Paszkiewicz, Wiechcińska, 2005)

Zjawisko przemocy w rodzinie może mieć różnoraki charakter w zależności od wewnętrznych relacji. Stąd wyróżnić można przemoc rodzica/ów (opiekuna/ów) wobec dziecka, przemoc wobec partnera w związku lub przemoc wobec osób starszych. Badania populacyjne pokazują, iż przemoc nie jest zjawiskiem neutralnym płciowo. Większość sprawców przemocy to mężczyźni a większość ofiar to kobiety (Lipowska-Teutsch, 1998; Dobrzyńska-Mesterhazy, 1999; Buss, 2001).

Przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna i ekonomiczna jest niezwykle groźna w zakresie konsekwencji zdrowotnych takich jak obrażenia ciała oraz długotrwałe szkody emocjonalne. Przemoc rzadko ma charakter jednorazowy, w większości przypadków utrzymuje się przez długi czas, przybierając rozmaite formy i różny stopień natężenia. Przemoc jest zjawiskiem, stanowiącym zagrożenie dla wszystkich uwikłanych w nią osób. Skutki jej są długotrwałe, istotnie wpływają na codzienne funkcjonowanie psychospołeczne ludzi, których dotyczy. Koszty przemocy zarówno w wymiarze jednostkowym jak i globalnym są ogromne. Z tego też powodu uznaje się, iż przemoc nie jest jedynie dylematem osób doznających jej lecz stanowi problem polityczny i społeczny, który wymaga działań prewencyjnych.

1.2. FORMY PRZEMOCY

Przemoc w rodzinie może przybierać różnorodne formy. W literaturze przedmiotu można spotkać się z podziałem na przemoc: czynną (działanie) i bierną (zaniechanie). Pod pojęciem tej pierwszej rozumie się sytuacje, kiedy gniew sprawcy jest skierowany wprost na ofiarę i kiedy podejmuje on wobec drugiej osoby działania krzywdzące psychicznie, fizycznie lub seksualnie. Przemoc bierna to różnego rodzaju zaniedbywanie, manifestujące się brakiem zainteresowania i działania w obszarze fizycznych, psychicznych lub ekonomicznych potrzeb ofiary (Browne, Herbert, 1999).

Spotkać się można także z rozróżnieniem na tzw. przemoc gorącą i chłodną. Pierwsza forma ma charakter niezwykle gwałtowny i dynamiczny, zachodzi pod wpływem silnych emocji i nierzadko frustrujących zdarzeń. Druga forma wspomnianej przemocy polega na często świadomym, skalkulowanym realizowaniu scenariusza szkód czynionych drugiej osobie najczęściej pod pozorem wzniosłych celów lub usprawiedliwień dla własnych poczynań (Mellibruda, Durda, Sasal, 1998; Durda, 2005). Najczęstsze rozróżnienie przemocy obejmuje takie formy:

- **Przemoc fizyczna**

Ma charakter intencjonalnego działania, które może powodować ból fizyczny, uszkodzenie ciała, pogorszenie zdrowia lub pozbawienie życia ofiary. Przejawami takiej przemocy są m.in. popychanie, szarpanie, ciągnięcie, uderzanie, klepanie, szczypanie, kopanie, bicie, drapanie, duszenie, krępowanie ruchów, stwarzanie niebezpiecznych dla zdrowia i życia sytuacji. Generalnie wszelkie akty naruszenia integralności cielesnej mogą być uznane za objawy przemocy fizycznej.

- **Przemoc seksualna**

Polega ona na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej bez świadomości partnera, bez jego zgody lub w sytuacji, gdy występuje obawa przed odmową. Przymus ten może mieć charakter bezpośredni (siła fizyczna) lub emocjonalny (szantaż psychiczny). Do przemocy seksualnej zalicza się m.in. gwałt, wymuszanie pożycia, zmuszanie do niechcianych praktyk seksualnych, obmacywanie, komentowanie szczegółów anatomicznych lub ocenianie sprawności seksualnej.

- **Przemoc psychiczna**

Zawiera aspekt przymusu oraz groźby. To każde zachowanie, którego celem jest zmniejszenie poczucia własnej wartości, wzbudzenie w ofierze strachu oraz pozbawienie jej poczucia bezpieczeństwa i sprawczości. Najczęstsze objawy przemocy psychicznej to: obrażanie, wyzywanie, ocenianie, krytykowanie, osądzanie, straszenie, szantaż, groźby, krzyki, oskarżenia, ocenianie, wyśmiewanie i lekceważenie. Może mieć charakter werbalny i niewerbalny np. upokarzanie, czytanie cudzej korespondencji, izolowanie ofiary czy wykorzystywanie własnych przywilejów w celu dominacji nad ofiarą.

- **Przemoc ekonomiczna**

Zachowania z tego kręgu mają na celu ekonomiczne uzależnienie ofiary od sprawcy. Mogą mieć charakter działań lub tzw. zaniedbania. Może to być świadome niszczenie cudzej własności, pozbawianie kogoś środków do życia (jedzenia, ubrania, schronienia, cennych przedmiotów), zaciąganie kredytów bez zgody osoby lub stwarzanie warunków niewystarczających do przeżycia np. zabieranie pieniędzy, wydzielanie małych sum, zmuszanie do spłacenia długów, kradzieże mienia

(Browne, Herbert, 1999; Lipowska-Teutsch, 1993; Badura-Madej, 1999; Dobrzyńska-Mesterhazy, 2000; Makara-Studzińska, Grzywa, Turek, 2005).

1.3. SPECYFIKA PRZEMOCY EKONOMICZNEJ

Przemoc ekonomiczna może być nie mniej krzywdząca niż znęcanie się fizyczne czy psychiczne. Przemoc ekonomiczna często współwystępuje z przemocą psychiczną i fizyczną. W sytuacji przemocy ekonomicznej sprawca zazwyczaj używa pieniędzy albo innych wartości materialnych do zaspokojenia swojej potrzeby władzy i zapewnienia sobie poczucia kontroli. Najczęściej podporządkowuje sobie partnerkę oraz przerzuca na nią odpowiedzialność za utrzymanie domu oraz rodziny. Przemocą ekonomiczną jest również fakt wykorzystywania przez sprawcę zależności ekonomicznej partnerki w celu znęcania się nad nią. Aby osiągnąć taki stan sprawca często uniemożliwia partnerce m.in. dostęp do konta, wydziela i kontroluje jej wydatki, pieniądze majątek, utrudnia podjęcie pracy lub przyczynia się do jej utraty. Pieniądze stają się

kartą przetargową w wielu sytuacjach. Mąż lub partner uzależnia przekazanie środków na utrzymanie rodziny od spełnienia jego warunków, szantażem zmusza swoją partnerkę do posłuszeństwa i uległości. O przemocy ekonomicznej mówimy również wtedy, gdy partner korzysta z pracy partnerki, nie płaci zasądzonych alimentów, bez jej wiedzy zaciąga kredyty i inne zobowiązania pieniężne lub przywłaszcza sobie środki przeznaczone na utrzymanie rodziny (Browne, Herbert, 1999; Badura-Madej, 1999; Lipowska-Teutsch, 1993).

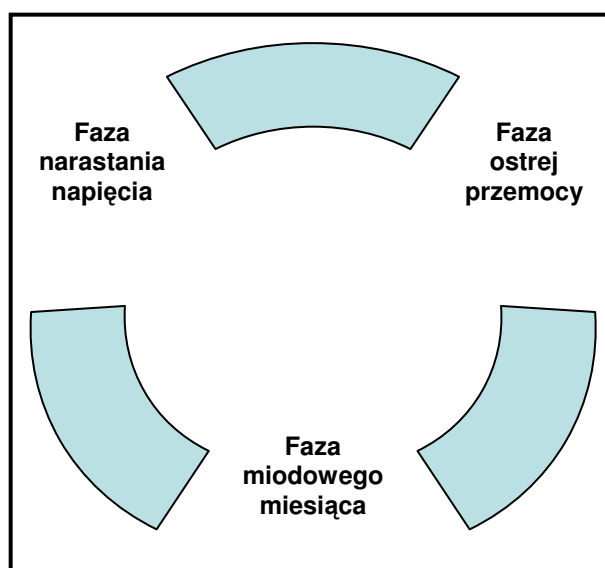
Przemoc ekonomiczna jest szczególnie dotkliwa w sytuacji gdy dotyczy kobiet, które nie posiadają wystarczających środków finansowych lub wogóle nie zarobkują. Najczęściej taka sytuacja ma miejsce z powodu sprawowanej opieki nad osobami zależnymi lub ze względu na długoletnią zależność ekonomiczną i trudności z wejściem na rynek pracy. Kobiety znajdujące się w takiej sytuacji żywią często błędne przekonane, że pracujący mężczyzna ma wyłączne prawo do decydowania o sposobie wydawania pieniędzy, a zaspokajanie ich potrzeb zależy tylko od jego dobrej woli. Równie trudna jest sytuacja kobiet, których partnerzy korzystają z ich pracy i zasobów finansowych. Bardzo często w obraz taki wpisuje się dodatkowo nadużywanie przez sprawcę alkoholu, narkotyków i najczęściej z tego powodu nie podejmowanie przez niego pracy, bądź w przypadku jej posiadania trwonienie pieniędzy na zakup środków psychoaktywnych (Lipowska-Teutsch, 1993; Beattie, 1984).

Przemoc ekonomiczna ma poważne i długofalowe skutki dla kobiet i dzieci, które jej doświadczyły. Konsekwencją doznawania jej mogą być nerwice, depresja i obniżenie poczucia własnej wartości. Dzieje się tak dlatego, że sprawcy często utwierdzają swoje ofiary w przekonaniu, że są nic nie warte i bez nich nie dadzą sobie rady. Wiele kobiet nie nabyło umiejętności zarządzania finansami, ponieważ przemoc, jakiej doznawały, skutecznie wykluczyła je z rynku pracy. Efektem tego są często błędy jakie popełniają w sferze zarządzania finansami. Równie trudne dla nich jest świadome kształtowanie swojej kariery zawodowej. Kobiety doznające przemocy często wpadają w pułapkę biedy i ubóstwa. Wypadły z rynku pracy, kwalifikacje zawodowe zdezaktualizowały się lub są niewystarczające, a do tego mają małe dzieci lub są w wieku, kiedy nie jest łatwo znaleźć pracę. Dla dużej grupy kobiet poważnym wyzwaniem są wspólnie zaciągnięte kredyty hipoteczne, konsumpcyjne i pożyczki na prowadzenie działalności gospodarczej. Zobowiązania tego typu potrafią skutecznie i na wiele lat związać ofiarę ze sprawcą. Uzależnione finansowo od męża i pozbawione wiary we własne możliwości, kobiety często nie są zdolne do opuszczenia krzywdzącego

związku, nawet wówczas, gdy sprawca się nad nimi znęca psychicznie i fizycznie. Te zaś, które decydują się odejść, często wracają do partnera nie radząc sobie z problemami finansowymi. Uzyskanie przez kobiety doświadczające przemocy niezależności ekonomicznej jest więc jedną z szans na poprawę swojej trudnej sytuacji życiowej (Pospiszyl, 1999; Herman, 2007; materiały edukacyjne CPK).

1.4. CYKL PRZEMOCY

Opisując różnorodne formy przemocy w rodzinie, podkreślenia wymaga fakt, iż przemoc jest zjawiskiem rozwijającym się według pewnych prawidłowości. Mimo, iż zdarza się, że akty przemocy mają charakter jednokrotny to znacznie częściej występują one przez długi czas i mają charakter cykliczny. Amerykańska psycholog Walker, badając kobiety doznające przemocy w rodzinie opisała pewne powtarzające się zachowania w rodzinie przemocowej. Wyodrębniła ona 3 fazy: napięcia, ostrej przemocy i miodowego miesiąca. Model ten zaprezentowano poniżej w formie graficznej.

Pierwsza faza cyklu to narastanie napięcia. Sprawca staje się coraz bardziej spięty, poirytowany. Swoje emocje „wyładowuje” na drugiej osobie. Każdy szczegół może stać się pretekstem do konfliktu i awantury. Ofiara przemocy często próbuje opanować za wszelką cenę narastające napięcie, które jest trudne do zniesienia wówczas przeprasza, izoluje się, usprawiedliwia swoje zachowanie. Wszystkie jej

zabiegi są najczęściej bezskuteczne. W kolejnej fazie, dochodzi, bowiem do eskalacji przemocy, zachowania sprawcy stają się gwałtowne, nieprzewidywalne. Objawy to silne natężenie agresji psychicznej i fizycznej. Może dojść do przemocy na tle seksualnym. Ta faza cyklu jest zazwyczaj krótka, ale cechuje ją duża brutalność ze strony sprawcy. Na tym etapie najczęściej osoba doznająca przemocy podejmuje decyzje o zwróceniu się o pomoc. Towarzyszą jej silny strach, wstyd, złość i bezradność. W momencie, gdy sprawca da upust swoim emocjom i często ma świadomość, że przekroczył społeczne i prawne granice zachowań międzyludzkich stara się usprawiedliwić swoje zachowanie, okazuje żal, przeprasza, demonstruje przywiązanie, obiecuje zmianę zachowań czy wynagradza to ofierze czynami. Wszystkie zachowania tego typu podtrzymują traumatyczną więź, od której uzależnia się ofiara. Jest to faza miodowego miesiąca. Ten etap ma silny wpływ na pozostawanie ofiary w krzywdzącym związku lub jej wycofanie się z działań zmierzających do uzyskania pomocy. Pojawia się złudne przekonanie, że sprawca jest w stanie zmienić swoje zachowanie. Ta faza nie trwa jednak długo, ponieważ istotą przemocy jest jej cykliczność (powtarzalność), nierzadko z coraz większym natężeniem i częstszą dominacją dwóch pierwszych faz (Lipowska-Teutsch, 1993; Mellibruda, Durda, Sasal, 1998; Meder, 2003; Ackerman, Pickering, 2004; Lakowska, Paszkiewicz, Wiehcińska, 2005; materiały edukacyjne CPK).

1.4. PSYCHOLOGICZNE KONSEKWENCJE PRZEMOCY

Przemoc jest zjawiskiem powodującym wiele szkód wśród osób, wobec których jest stosowana. Szkody te mają charakter prawny, ekonomiczny, społeczny i osobisty (szczególnie w wymiarze zdrowia fizycznego i psychicznego).

Kobieta żyjąca w związku „przemocowym”, najczęściej na początku pojawienia się aktów przemocy podejmuje różne działania mające na celu przerwanie zachowań agresywnych partnera m.in. rozmawia ze sprawcą, straszy go, ukrywa się, unika sprawcy, walczy z nim lub stosuje taktykę obrony pasywnej (Lakowska, Paszkiewicz, Wiehcińska, 2005). Jak wykazały badania, ponieważ znajduje się ona w silnej sytuacji stresowej i dodatkowo skorelowane jest to z wieloma różnymi czynnikami takimi jak: zależność ekonomiczna, posiadanie dzieci, naciski społeczne na utrzymanie związku, choroba somatyczna lub współzależność w sytuacji alkoholowego bądź narkotykowego nałogu partnera, rzadko korzysta ona

z efektywnych strategii niwelowania stresu i rozwiązywania problemów takich jak wsparcie bliskich lub pomoc instytucjonalna. Cały wysiłek skupia się na przetrwaniu w tej sytuacji a nie na konstruktywnym działaniu (Browne, Herbert, 1999). Z tych powodów oczywiste jest, że zachowania podejmowane przez nią - nie przynoszą pożądanych efektów. Często, więc obserwuje się u kobiet pojawienie się syndromu wyuczonej bezradności. Kobieta nie widząc konsekwencji między dotychczasowo podejmowanymi przez nią działaniami a ich rezultatami, zaczyna wierzyć, że są one bezcelowe. Nabiera przekonania, że cokolwiek zrobi nie będzie to miało żadnego znaczenia. Odczuwa brak kontroli nad swoim życiem i uznaje, że obecna sytuacja jest bez wyjścia. Często nie wierzy w możliwość zmiany swojej sytuacji życiowej a jeśli taka okazja się pojawi, dosyć nisko ocenia ona możliwości jej realizacji. W ramach obronnego funkcjonowania stara się wszelkimi dostępnymi sposobami zminimalizować przykrości, jakich doznaje w związku ze stosowaniem przemocy przez partnera. Bywa, że zaprzecza własnemu cierpieniu lub minimalizuje rozmiary oraz konsekwencje przemocy (Ackerman, Pickering, 2004; Herman, 2007).

Niektóre z osób doświadczających przemocy, w celu uśmierzenia cierpienia emocjonalnego, sięgają po środki psychoaktywne. W obawie przed surową oceną czy odwetem ze strony sprawcy wycofują się z kontaktów społecznych, zaniechują pracy zarobkowej. Kobiety doświadczające przemocy ze strony partnera często uskarżają się na apatię, silny lęk, uczucie zmęczenia czy labilność emocjonalną. Typowe są zaburzenia koncentracji i uwagi, chroniczne bóle, objawy somatyczne czy myśli samobójcze. Wyróżniającą je cechą jest także silne poczucie winy i bezpodstawne przypisywanie sobie odpowiedzialności za akty przemocy. Taka atrybucja przyczyn powoduje, że łatwo podporządkowują się sprawcy, niwelując w ich mniemaniu wszystkie zachowania, które mogłyby prowokować do jego agresywnych zachowań. Dodatkowo odznaczają się one poczuciem lojalności, co oznacza, że mimo doznawanego cierpienia oraz doświadczanej frustracji pozostają ze sprawcą, usprawiedliwiając jego zachowanie. Pomniejszając siebie i własne potrzeby biorą odpowiedzialność za wszystkie okoliczności, niezależnie od tego czy mają na to wpływ czy nie mają. Z czasem trwania przemocy osoby maltretowane tracą szacunek do siebie, przestają wierzyć we własne możliwości i nie ufają ludziom. Uogólniają swoją złość i gniew wobec innych. Rzeczywistość jawi im się w sposób wrogi i zagrażający (Browne, Herbert, 1999; Herzberger, 2002; Ackerman, Pickering, 2004).

Niektórzy praktycy i teoretycy starają się wyjaśniać biernie zachowanie ofiar w kategoriach zjawiska „prania mózgu”. Definiując je jako próbę systematycznego wpływania na czyjeś poglądy, postawy i przekonania przy zastosowaniu m.in. szeregu zabiegów takich jak: izolowanie ofiary, poniżanie jej, stosowanie gróźb, szantaży czy degradacja jej statusu. Kobiety doznające takich form przemocy psychicznej, bardzo szybko zaczynają postrzegać siebie w negatywnych aspektach tj. jako głupie, niezdolne czy słabsze. Takie myślenie pociąga za sobą nie tylko zaniżone poczucie własnej wartości, lecz sprzyja nie podejmowaniu dalszych prób walki z przemocą czy jakichkolwiek innych trudniejszych działań. Następstwem urazów są, więc zmiany w sposobie widzenia świata i siebie. Ograniczenia w sferze poznawczej pociągają za sobą również deficyty w zakresie motywacyjnym i emocjonalnym.

Energia życiowa osoby doznającej przez wiele lat przemocy często skierowana jest już tylko na dostosowanie się do żądań sprawcy oraz na używanie potencjalnych możliwości samoobrony. Ofiara długotrwałej przemocy doznaje poczucia osamotnienia, bezsilności i utraty zaufania w relacjach z innymi. Bezkrytycznie przyjmuje rzeczywistość kreowaną przez sprawcę. Silny stres, obawa o własne zdrowie i życie, długotrwanie tłumiony gniew czy upokorzenie sprzyja objawom psychosomatycznym takim jak uczucie duszności, kołatanie serca czy zaburzenia snu. Wśród osób doznających długotrwałej przemocy domowej często występują psychiatryczne konsekwencje: depresja, lęk, próby samobójcze i zespół stresu pourazowego – PTSD (Lipowska-Teutsch, 1993; Pospiszyl, 1999; Sęk, 2001; Brannon, 2002; Meder, 2003; Seligmann, Walker, Rosenhan, 2003; Herman, 2007).

2. PROJEKT „BUDOWANIE NIEZALEŻNOŚCI FINANSOWEJ Kobiet”

2.1. OPIS PROJEKTU

Projekt „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” został zrealizowany przez Fundację Centrum Praw Kobiet przy współpracy merytorycznej i wsparciu finansowemu Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga. Projekt ten miał charakter edukacyjno – poradniczy. Jego adresatami były kobiety doświadczające przemocy i dziewczęta z grup marginalizowanych społecznie min. z powodu doświadczanej przemocy w rodzinie generacyjnej. Projekt był realizowany w okresie od sierpnia 2012 roku do grudnia 2013 roku.

Uzasadnienie merytoryczne projektu opiera się na wiedzy z zakresu specyfiki mechanizmów przemocy w rodzinie oraz w bliskich relacjach interpersonalnych. Wiele badań i obserwacji praktycznych pokazuje, że trudna sytuacja materialna oraz lęk przed życiem w ubóstwie jest jedną z głównych przyczyn dla których wiele kobiet nie odchodzi z krzywdzącego związku. Kobiety często rezygnują z własnego szczęścia dla dobra swoich dzieci – w obawie, że same nie będą w stanie zapewnić im godnego życia. W efekcie cierpią zarówno one same, jak ich dzieci, wychowywane w atmosferze przemocy, co niemal zawsze prowadzi do trwałych zaburzeń emocjonalnych i problemów w ich życiu i ich przyszłych rodzin. Mając na uwadze powyższe argumenty uznano, iż ważne jest posiadanie wiedzy, kompetencji i umiejętności umożliwiających samodzielne radzenie sobie w sprawach finansowych.

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano, iż kobiety, które wezmą w nim udział, zwiększą swoje szanse na uzyskanie niezależności materialnej, dzięki czemu, wolne od obaw o przyszłość, będą mogły świadomie podjąć pewne decyzje odnośnie swojego związku, a nawet opuścić stosującego przemoc męża lub partnera. Młode dziewczęta pozyskają zaś wiedzę i umiejętności, które mają je uchronić od doświadczania przemocy ekonomicznej ze strony przyszłych lub obecnych partnerów.

Projekt „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” był realizowany przy wsparciu stałej kadry Fundacji Centrum Praw Kobiet oraz personelu zewnętrznego.

2.2. CELE PROJEKTU

Celem głównym projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” była poprawa pozycji ekonomiczno – finansowej kobiet doświadczających przemocy i tym samym zwiększenie ich możliwości uwolnienia się z krzywdzącego związku. Projekt ten miał również na celu objęcie działaniami profilaktycznymi, w obszarze przemocy ekonomicznej, dziewcząt z rodzin z grup marginalizowanych społecznie, co zwiększyć miało ich szanse na niezależne ekonomicznie dorosłe życie.

Cele szczegółowe projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” były następujące:

- podniesienie, wiedzy, świadomości i kompetencji kobiet w zakresie zarządzania, planowania finansowego, w tym zabezpieczania się przed ryzykowanymi decyzjami finansowymi i ich skutkami;
- podniesienie, wiedzy, świadomości i kompetencji dziewcząt w zakresie zarządzania, planowania finansowego;
- podniesienie wiedzy i kompetencji pracowników Fundacji Centrum Praw Kobiet i tym samym poszerzenie profesjonalnej oferty pomocowej;
- uświadamianie w kwestii istnienia przemocy ekonomicznej i potrzeby włączenia jej w krajowy system prawny;
- podniesienie świadomości dotyczącej przemocy ekonomicznej wśród pracodawców i instytucji zajmujących się pomocą ofiarom przemocy, kształtowanie nawyków identyfikowania i odpowiedniego reagowania na zjawisko;
- wypracowanie definicji przemocy ekonomicznej w celu włączenia w istniejące regulacje oraz podjęcie działań zmierzających do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet doświadczających przemocy domowej.

Szkolenia przeznaczone dla dziewcząt z rodzin, w których panuje przemoc, znacząco zwiększyć miały ich szansę na lepsze i niezależne życie w przyszłości. Szkolenia, adresowane dla kobiet, miały na celu zwiększyć ich samodzielność i niezależność ekonomiczną oraz przyczynić się tym samym do stawiania granic w relacji partnerskiej/małżeńskiej, przeciwstawieniu się przemocy bądź wyzwoleniu się z krzywdzącego związku.

2.3. DZIAŁANIA PROJEKTOWE

Projekt „Budowanie niezależności finansowej kobiet” zakładał realizację szeregu działań zmierzających do realizacji celów. W ramach projektu zaplanowano następujące działania :

- **indywidualne poradnictwo socjalno - finansowe**

Poradnictwo było realizowane w ramach planowych działań projektowych, przez wykwalifikowanych doradców socjalnych. Porad udzielano w Warszawie i innych oddziałach Fundacji Centrum Praw Kobiet. Poradnictwo ukierunkowane było na:

- analizę motywacji klientki do działania i podtrzymywanie motywacji w aspekcie wprowadzania istotnych zmian życiowych;
- udzielenie klientkom pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, zawodowych, rodzinnych i innych;
- ustalenie zakresu planu pomocy zawierającego m.in. sesje coachingu indywidualnego, doradztwa socjalno - finansowego, doradztwa zawodowego, udział w szkoleniach z zakresu zarządzania finansami osobistymi;

Poradnictwo socjalno – finansowe miało na celu przede wszystkim zwiększyć wiedzę oraz kompetencje grupy docelowej w zakresie zarządzania finansami oraz tym samym umożliwić uzyskanie niezależności ekonomicznej adresatkom działania.

- **indywidualne poradnictwo prawno - finansowe**

Poradnictwo prawne było świadczone nieodpłatnie, w ramach kontaktu bezpośredniego z klientką oraz w kontakcie pośrednim (telefonicznie). Poradnictwo prawno – finansowe realizowane było w Warszawie i innych oddziałach Fundacji Centrum Praw Kobiet. Kontakt bezpośredni z klientkami polegał na osobistej konsultacji z prawnikiem w siedzibie Fundacji CPK. W ramach tych konsultacji klientka uzyskiwała poradę prawną dotyczącą jej problemu, pomoc w napisaniu zredagowaniu odpowiedniego pisma procesowego, jak również pozyskiwała niezbędne wzory pozwów i wniosków. Natomiast kontakt pośredni z klientkami polegał na udzielaniu informacji prawnych drogą telefoniczną w ramach

cotygodniowego dyżuru prawniczego, który odbywał się w każdy czwartek od godziny 10 do 16. Formy kontaktu pośredniego uwzględnione w ramach działań projektowych to droga mailowa i listowna. Odpowiedzi udzielane były w miarę możliwości na bieżąco.

- **szkolenia prawne, pogadanki tematyczne**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zaplanowano realizację szkoleń i tzw. pogadanek tematycznych. Realizowane szkolenia oraz pogadanki obejmować miały głównie tematykę z obszaru zarządzania finansami m.in. organizacja finansów w rodzinie, system alimentacji oraz stosowanie innych środków prawnych służących zabezpieczeniu potrzeb rodziny, a także kwestie takie jak: prawna i osobista odpowiedzialność za długi, wspólnota majątkowa w ramach małżeństwa.

Tematyka szkoleń była dostosowana do zapotrzebowań adresatek projektu. Celem tego działania była edukacja kobiet i dziewcząt w zakresie właściwego zarządzania osobistymi finansami oraz zwiększenie niezależności ekonomicznej uczestniczek projektu.

- **szkolenia finansowe dla kobiet**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zaplanowano realizację szkoleń finansowych adresowanych do grupy dorosłych kobiet. Docelowo, w ramach projektu, zakładano, iż przeszkolonych zostanie 210 kobiet w 21 grupach. Łącznie planowano realizację ok. 162 godzin szkoleń.

Szkolenia dotyczyć miały głównie tematyki z zakresu zarządzania finansami osobistymi. Zawierały wątki tematyczne m.in. takie jak: rejestrowanie i podział wydatków wg. rodzaju i/lub czasokresu występowania, prowadzenie budżetu domowego, zarządzanie domowym budżetem, proces wychodzenia z zadłużenia, oszczędzanie i narzędzia służące do oszczędzania, formułowanie celów finansowych oraz ich skuteczną realizacją.

Zakładano zrealizowanie m.in. 2 cykli szkoleń, każdy liczący po 18 godzin szkoleniowych. Szkolenia te adresowane były do kobiet w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, w tym sytuacji ekonomicznej. Ponadto dla pozostałych kobiet,

uczestniczących w projekcie, planowano realizację szkoleń w ramach kolejnych 19 cykli szkoleniowych, każdy zawierający po 6 godzin szkoleniowych.

- **konsultacje indywidualne dla uczestniczek szkoleń finansowych**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano realizację konsultacji indywidualnych dla kobiet. Planowano realizację minimum jednej konsultacji dla każdej z 105 uczestniczek szkoleń finansowych.

Konsultacje te miały charakter działań typu follow-up. Ich celem było wzmocnienie postaw i umiejętności wypracowanych w grupie kobiet uczestniczących we wcześniej realizowanych szkoleniach finansowych.

- **szkolenia finansowe dla dziewcząt**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano realizację szkoleń dla dziewcząt. Szkolenia dotyczyły tematyki zarządzania finansami osobistymi. Ich celem miało być kształtowanie zdrowej postawy wobec pieniędzy, nawyków świadomego zarządzania posiadanymi środkami finansowymi i budowanie niezależności finansowej. Szkolenia zawierać miały m.in. elementy takie jak: wytyczanie celów finansowych, kreowanie własnego budżetu, identyfikacja złych i dobrych nawyków dotyczących zakupów, kontrolę procesu wydawania i zdobywania pieniędzy, oszczędzanie oraz narzędzia służące do oszczędzania, uzyskanie informacji o produktach finansowych adresowanych dla młodych osób. Planowano realizację szkoleń w ramach 16 grup szkoleniowych, każde szkolenie trwać miało 3 godziny.

- **utworzenie, druk i dystrybucja poradnika dla instytucji**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano opracowanie i druk poradnika w zakresie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej. Kluczowym elementem tego działania było wcześniej wyłonienie kwestii istotnych do przekazania instytucjom wspierającym kobiety i dziewczęta doświadczające przemocy ekonomicznej. Celem takiego rozeznania było adekwatne dostosowanie treści publikacji do potrzeb odbiorców, a później skuteczna dystrybucja poradnika wśród osób bezpośrednio pracujących z osobami doświadczającymi przemocy

ekonomicznej. Zakładano, iż docelowo poradnik będzie dystrybuowany w grupach zawodowych pracowników socjalnych, nauczycieli, pracowników placówek opiekuńczo - wychowawczych, pracowników domów dziecka oraz wśród personelu organizacji niosących pomoc kobietom i dziewczętom.

- **realizacja superwizji i szkoleń dla pracownic/ków i wolontariuszek/szy zaangażowanych w realizację programu**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano realizację szkoleń oraz superwizji adresowanych do pracowników i wolontariuszy zaangażowanych w realizację projektu.

Celem tych działań było uzyskanie profesjonalnego wsparcia przy realizacji poszczególnych działań projektowych, zwłaszcza w zakresie pracy z klientkami doświadczającymi przemocy ekonomicznej.

- **aktualizacja istniejących poradników dla kobiet ofiar przemocy**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano aktualizację poradników adresowanych do kobiet ofiar przemocy oraz poradników przeznaczonych dla specjalistów zajmujących się problematyką przemocy i współpracujących z docelową grupą klientów.

Aktualizacja tych publikacji miała obejmować uzupełnienie o wątki związane z doświadczaniem przemocy ekonomicznej i sposobami kształtowania niezależności ekonomicznej kobiet i dziewcząt.

- **wypracowanie definicji przemocy ekonomicznej**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano podjęcie działań zmierzających do wypracowania propozycji definicji przemocy ekonomicznej oraz konkretnych rozwiązań legislacyjnych i instytucjonalnych w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy ekonomicznej wynikających ściśle z licznych rekomendacji oraz Europejskiej Konwencji. Działania planowane w ramach projektu dotyczyły ponadto podpisania i ratyfikacji Europejskiej Konwencji oraz wdrażania i upowszechniania rekomendacji konkretnych zmian w tym zakresie.

- **dbałość o publiczną prezentację programu**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano działania na rzecz upowszechniania rekomendacji i wdrażania zmian systemowych. Osoba odpowiedzialna za realizację danych działań zatrudniona miała być na stanowisku specjalistki ds. upowszechniania i współpracy z partnerami instytucjonalnymi oraz pracodawcami. Jej zadaniem miało być dbanie o publiczną prezentację programu. Ważnym zadaniem w ramach tego działania miała być organizacja debat i spotkań z przedstawicielami instytucji, zaangażowanymi w niesienie pomocy klientkom programu i uświadamianie ich w kwestii istnienia zjawiska przemocy ekonomicznej. Ponadto zadanie obejmowało dystrybucję poradnika, materiałów promocyjnych, aktualizowanie już istniejących publikacji dla kobiet ofiar przemocy oraz poradników dla specjalistów o kwestie związane z przemocą ekonomiczną. Zadaniem dodatkowym specjalistki ds. upowszechniania i współpracy z partnerami instytucjonalnymi oraz pracodawcami miało być uświadamianie pracodawców w kwestii przemocy ekonomicznej i sposobach reagowania na dane zjawisko. Do jej zadań należeć miało również generowanie spotkań z przedstawicielami władzy ustawodawczej i wykonawczej, ścisła współpraca i wspieranie osoby odpowiedzialnej za przygotowanie propozycji rozwiązań legislacyjnych i prowadzenie działań zmierzające do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania oraz zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

- **rozbudowa bazy danych klientek Fundacji Centrum Praw Kobiet**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano rozbudowę informatycznej bazy danych klientek Fundacji Centrum Praw Kobiet w ramach, której istotne jest wprowadzanie kompleksowych informacji o sytuacji klientek oraz monitorowanie zachodzących zmian, zarządzanie czasem konsultacji świadczonych przez różnych specjalistów, bieżąca obsługa informatyczna w ramach działań realizowanych przez Fundację CPK.

- **ewaluacja projektu**

W ramach działań projektowych planowano ewaluację projektu, której istotnym celem miała być analiza stopnia realizacji rezultatów miękkich i twardych zakładanych w projekcie oraz ocena skuteczności podjętych w projekcie działań.

CZĘŚĆ EMPIRYCZNA

3. METODOLOGIA BADAŃ

3.1. CELE BADANIA

Celem zrealizowanej ewaluacji była analiza wykonalności założeń przyjętych w ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*”. Przeprowadzona ewaluacja miała zidentyfikować mocne i słabe strony przedsięwzięcia i tym samym służyć podniesieniu skuteczności oraz efektywności podejmowanych w przyszłości działań projektowych.

Głównym celem praktycznym badania ewaluacyjnego było określenie stopnia realizacji twardych i miękkich rezultatów projektu, rozpisanych w odniesieniu do planowanych zadań projektowych. Działania projektowe bezpośrednio i pośrednio miały prowadzić do osiągnięcia następujących rezultatów:

Rezultaty twarde projektu:

- Zorganizowanie w każdym oddziale i ew. biurze Fundacji CPK, co najmniej raz w tygodniu, dyżuru specjalistów świadczących porady prawno - finansowe i socjalno - finansowe. Zakłada się udzielenie min. 900 porad adresowanych do ponad 600 uczestniczek programu.
- Zorganizowanie pogadarek i szkoleń tematycznych adresowanych do kobiet. Tematyka szkoleń i pogadarek związana będzie z edukacją finansową. Zakłada się udział 210 kobiet oraz realizację 162 godziny szkoleń.
- Zorganizowanie w każdym oddziale i ew. biurze Fundacji CPK co najmniej 1 dyżuru miesięcznie dla absolwentek szkoleń finansowych. Zakłada się skorzystanie z porady przez 50% kobiet (105 kobiet).

- Zorganizowanie szkoleń dla dziewcząt. Tematyka szkoleń związana z edukacją finansową. Zakłada się udział 176 dziewcząt oraz realizację 96 godzin szkoleń.
- Przeprowadzenie superwizji i szkoleń dla 20 pracownic/ków projektu.
- Opracowanie niezbędnika dla pracowników instytucji, zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, dotyczącego finansowego i ekonomicznego wzmocnienia kobiet doświadczających przemocy. Zakłada się wydanie poradnika w nakładzie 5000 egzemplarzy.
- Aktualizacja istniejących poradników dla kobiet ofiar przemocy oraz dla specjalistów zajmujących się pracą z kobietami ofiarami przemocy o kwestie związane z przemocą ekonomiczną w łącznym nakładzie min. 10.000 egzemplarzy.
- Wypracowanie propozycji definicji przemocy ekonomicznej w celu uzupełnienia polskiego prawa oraz jej przedłożenie 5 przedstawicielom władz ustawodawczych.
- Zebranie ankiet ewaluacyjnych od 105 kobiet i 88 dziewcząt oraz opracowanie raportu końcowego z badania ewaluacyjnego.
- Opublikowanie na stronie www.cpk.org.pl/finanse 5 newsów miesięcznie.
- Zorganizowanie lub udział w 20 debatach i spotkaniach z przedstawicielami instytucji, zaangażowanych w niesienie pomocy klientkom programu i uświadamianie ich o istnieniu przemocy ekonomicznej.
- Zorganizowanie lub aktywny udział w 5 spotkaniach z przedstawicielami władzy ustawodawczej i wykonawczej w ramach upowszechniania definicji przemocy ekonomicznej.
- Prowadzenie działań zmierzających do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz promowanie kwestii przemocy ekonomicznej (definicji przemocy ekonomicznej).
- Zorganizowanie lub aktywny udział w 10 spotkaniach z pracodawcami, ich uświadamianie w kwestii przemocy ekonomicznej, m.in. o jej objawach w miejscu pracy i sposobie reagowania. Ponadto włączenie minimum 3 pracodawców w pilotażowy system pomocy dla kobiet ofiar przemocy ekonomicznej.

Rezultaty miękkie projektu:

- Poprawa jakości i poszerzenie zakresu, w tym zakresu terytorialnego, pomocy świadczonej przez Fundację Centrum Praw Kobiet dla kobiet i dziewcząt doświadczających przemocy w bliskich relacjach interpersonalnych.
- Podniesienie świadomości prawno – finansowej kobiet ofiar przemocy.
- Podniesienie świadomości kobiet i dziewcząt, instytucji, pracodawców i władz na temat przemocy ekonomicznej.
- Zwiększenie umiejętności kobiet i dziewcząt w zakresie planowania, zarządzania finansami oraz zabezpieczania się przed podejmowaniem niekorzystnych decyzji finansowych.
- Zwiększenie wśród decydentów świadomości istnienia zjawiska przemocy ekonomicznej i konieczności włączenia definicji przemocy ekonomicznej do ustawodawstwa.

Ewaluacja projektu miała charakter konkluzyny, podsumowuje ona działania dokonane w ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*”.

Została przeprowadzona przez ewaluatora zewnętrznego. Okres realizacji badań ewaluacyjnych pokrywa się z końcowym etapem realizacji projektu.

Prezentowany raport badawczy jest dokumentem sprawozdawczym w ramach zrealizowanego badania ewaluacyjnego. Zawiera on opis przedmiotu badania, opis metodologii badania, wyniki badania oraz wnioski i rekomendacje z zakresu realizacji działań projektowych.

3.2. METODY BADANIA

W ramach badania ewaluacyjnego, dane zbierane były zgodnie z zasadą triangulacji metodologicznej. Przedmiot badań analizowany był z perspektywy dwóch, odmiennych metod badawczych. Taki zabieg pozwolił na zdobycie wielu informacji, umożliwiając w sposób wiarygodny uzyskanie odpowiedzi na postawione wcześniej pytania badawcze.

W badaniu ewaluacyjnych posłużono się: analizą danych zastanych oraz badaniami kwestionariuszowymi. Wyboru poszczególnych metod dokonano z uwzględnieniem ich specyfikacji, tematu badania oraz zakładanego celu badawczego. Ponadto dobór metod badawczych w ramach wykonywanej ewaluacji,

podyktowany był typem wymaganych danych, wielkością grupy badanych osób i stopniem dostępu do potrzebnych informacji. Metody zbierania danych uwzględnione w badaniu ewaluacyjnym były następujące:

- **Analiza danych zastanych**

Analizie poddano następujące dokumenty wewnętrzne projektu:

- listy obecności z uczestnictwa w szkoleniach
- listy osób, które odbyły konsultacje
- baza danych projektu
- strona internetowa (podstrona projektu)
- inne dokumenty wewnętrzne projektu

- **Badania kwestionariuszowe**

W ramach ewaluacji przeprowadzono także badania kwestionariuszowe. Badania kwestionariuszowe pozwalają na zdobycie opinii wielu osób. Dane ilościowe oraz jakościowe, pozyskane w ten sposób, są niezbędne do weryfikacji poszczególnych rezultatów projektu. Metoda ta ma ugruntowane podstawy teoretyczne, dotyczące losowego i celowego doboru próby, a także korzystne sposoby opracowania danych w ramach procedur statystycznych. W realizacji badań kwestionariuszowych wykorzystano ankietę ewaluacyjną projektu własnego, zastosowaną w stosunku do uczestników projektu *„Budowanie niezależności finansowej kobiet”*.

3.3. NARZĘDZIA BADAWCZE

W badaniu ankietowym wykorzystano kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej konstrukcji własnej. Charakterystyka zastosowanych narzędzi badawczych jest następująca, kolejno:

- **Ankieta ewaluacyjna dla kobiet**
  - Metryczka
  - Subiektywna ocena funkcjonowania psychospołecznego
  - Subiektywna ocena sytuacji życiowej
  - Doświadczanie przemocy w bliskich relacjach interpersonalnych
  - Doświadczanie przemocy ekonomicznej
  - Korzystanie z pomocy instytucjonalnej
  - Ocena wiedzy i umiejętności z zakresu planowania i zarządzania finansami
  - Test wiedzy z zakresu planowania i zarządzania finansami
  - Wiedza na temat przemocy ekonomicznej i zasad przeciwdziałania
  - Wnioski i rekomendacje dotyczące projektu
- **Ankieta ewaluacyjna dla dziewcząt**
  - Metryczka
  - Subiektywna ocena funkcjonowania psychospołecznego
  - Subiektywna ocena sytuacji życiowej
  - Ocena wiedzy i umiejętności z zakresu planowania i zarządzania finansami
  - Test wiedzy z zakresu planowania i zarządzania finansami
  - Wiedza na temat przemocy ekonomicznej i zasad przeciwdziałania
  - Wnioski i rekomendacje dotyczące projektu

3.4. DOBÓR PRÓBY

W realizowanych badaniach ewaluacyjnych zastosowano dwa rodzaje doboru próby badawczej. W przypadku pomiaru opinii odbiorców projektu zastosowano dobór nieprobalistyczny tzw. celowy. Kryterium doboru było uczestnictwo w projekcie „Budowanie niezależności finansowej kobiet”. Dobór losowy w ramach badania ewaluacyjnego zastosowano w przypadku zbierania opinii osób zaangażowanych w realizację projektu.

3.5. SCHEMAT BADANIA

Ewaluacja projektu „Budowanie niezależności finansowej kobiet” przypadła na okres końcowy realizacji projektu. Harmonogram czasowy w zakresie realizacji poszczególnych etapów badania był rozplanowany w sposób następujący:

Tab. Kalendarz badań ewaluacyjnych

Moment Metoda	Początek działań projektowych	Zakończenie działań projektowych
Badanie ankietowe	Tak	Tak
Analiza danych zastanych	Nie	Tak

Głównym miejscem realizacji badania ewaluacyjnego była siedziba Fundacji Centrum Praw Kobiet ul. Wilcza 60/19, 00-679 Warszawa.

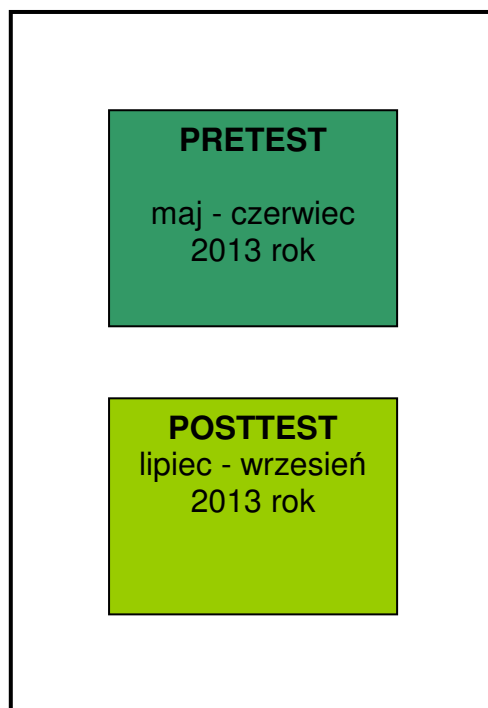
4. PREZENTACJA WYNIKÓW

4.1. CZAS, MIEJSCE I SPOSÓB REALIZACJI BADAŃ

Badanie ewaluacyjne projektu „Budowanie niezależności finansowej kobiet” było realizowane dwukrotnie w ramach fazy pretest i posttest. Czasowy schemat realizacji badania był następujący:

SCHEMAT BADANIA

Głównym miejscem realizacji badań ankietowych była siedziba Fundacji Centrum Praw Kobiet. Ankieta miała charakter audytoryjny, była wypełniana w sali szkoleniowej. Podczas przeprowadzania badań ankietowych nie zauważono żadnych niepokojących objawów, które świadczyłyby o konieczności przerwania procedury badawczej lub potrzebie jej ponowienia. Ostatecznym rezultatem przeprowadzonych badań jest dokonanie analizy statystycznej i jakościowej odpowiedzi uzyskanych z kwestionariuszy oraz wywiadów swobodnych. Dane prezentowane są w kolejnych podrozdziałach raportu.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ GRUPY

W badaniu ewaluacyjnym projektu „Budowanie niezależności finansowej kobiet” zebrano sumarycznie 250 wypełnionych kwestionariuszy ewaluacyjnych (113 kwestionariuszy wypełnionych przez respondentki - dorosłe kobiety w fazie pretest i posttest; 137 kwestionariuszy wypełnionych przez respondentki - dziewczęta w fazie pretest i posttest).

Całościowo analiza statyczna została przeprowadzona na podstawie wypowiedzi 250 uczestniczek projektu. Charakterystyka badanej próby została również dokonana w oparciu o dane zebrane z dwóch podgrup respondentek, uczestniczących w obu etapach badania ewaluacyjnego.

Dane opisujące grupę badawczą prezentowane są w wersji tabelarycznej oraz graficznej.

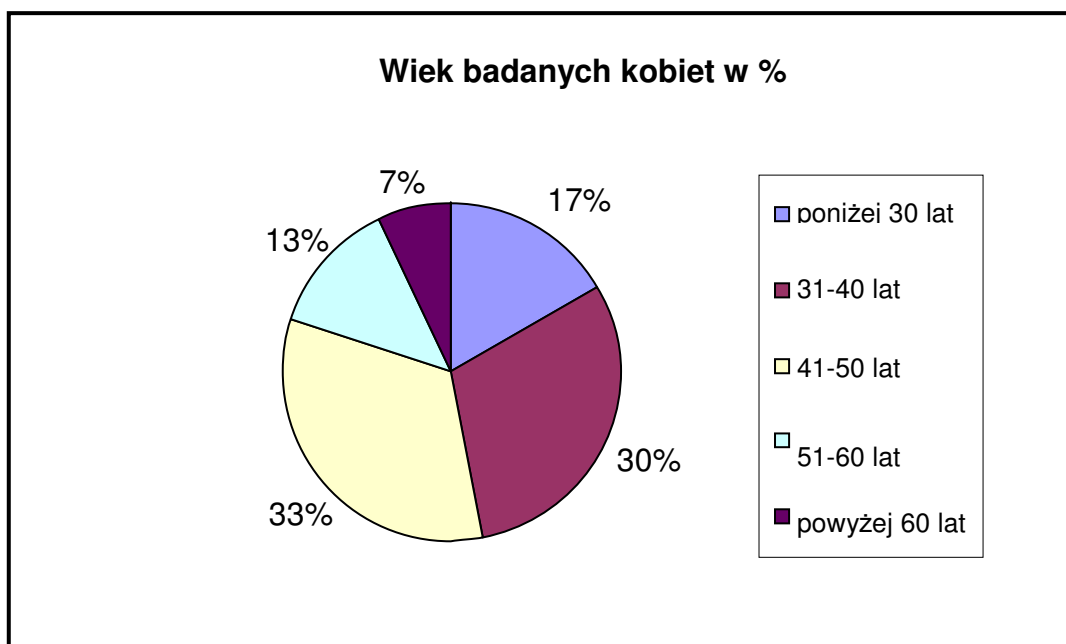
Grupa kobiet

W badanej próbie dorosłych kobiet średnia wieku wynosiła niespełna 46 lat (średnia wieku 46,38 lata). Najwięcej badanych kobiet było w kategorii wiekowej 31 – 50 lat (71 osób) co stanowi odpowiednik 63% próby badawczej, aż 8 badanych uczestniczek projektu miała powyżej 60 lat. Szczegółowe dane są następujące:

Tab. Wiek badanych kobiet

Wiek	Liczba	Procent
Poniżej 30 lat	19	17,00
31 – 40 lat	34	30,00
41 – 50 lat	37	33,00
51 – 60 lat	15	13,00
Powyżej 60 lat	8	7,00
Ogółem	113	100,0

Rys. Wiek badanych kobiet w %

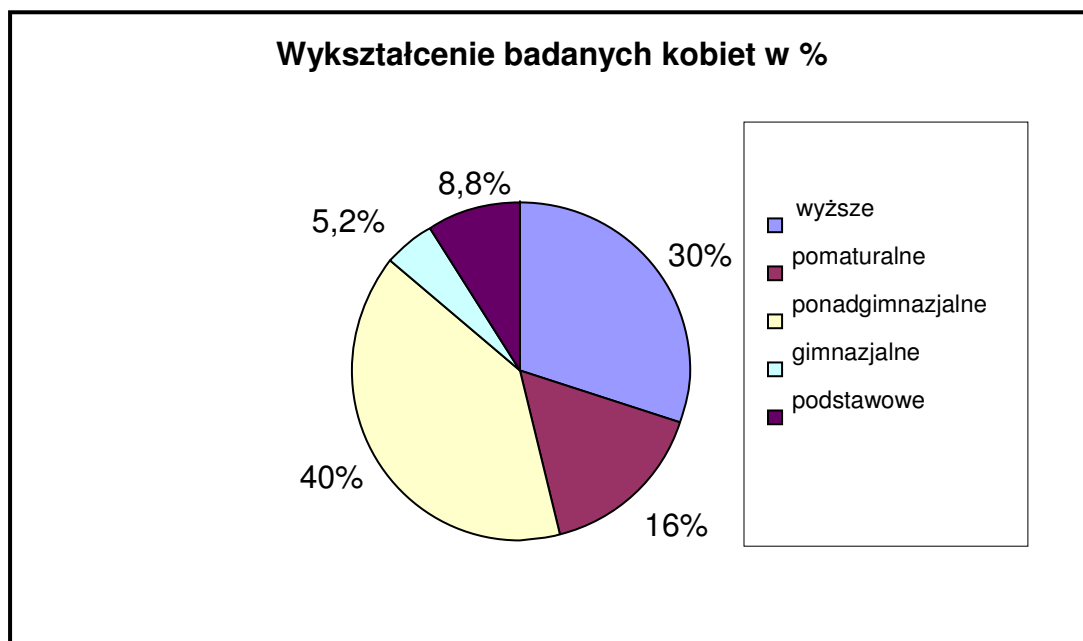

Większość badanych dorosłych kobiet posiada wykształcenie wyższe (30,0%), pomaturalne (16,0%) lub ponadgimnazjalne (średnie lub zasadniczo zawodowe) (40,0%). Tylko 5,2% ma jedynie wykształcenie gimnazjalne, zaś 8,8% respondentek ma tylko ukończone wykształcenie podstawowe. Oto tabela obrazująca dane:

Tab. Wykształcenie badanych kobiet

Wykształcenie	Liczba	Procent
Wyższe	34	30,0
Pomaturalne	18	16,0
Ponadgimnazjalne	45	40,0
Gimnazjalne	6	5,2
Podstawowe	10	8,8
Ogółem	113	100,0

Rys. Wykształcenie badanych kobiet w %

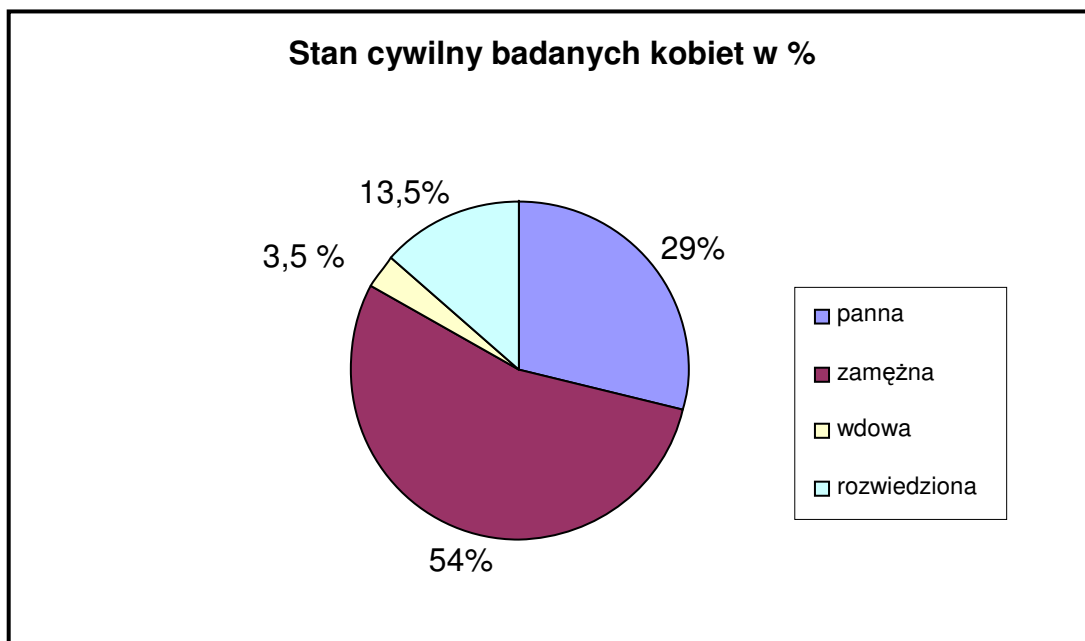

Kolejna analizowana zmienna to stan cywilny. Znaczna część respondentek jest zamężna (54,0%), zaś 13,5% badanych kobiet jest rozwiedziona. Prawie 1/3 (29%) respondentek żyje samotnie bądź w niesformalizowanym związku partnerskim. Ponadto 3,5% respondentek to wdowy. Oto tabela obrazująca dane:

Tab. Stan cywilny badanych kobiet

Stan cywilny	Liczba	Procent
Panna	33	29,0
Zamężna	60	54,0
Wdowa	4	3,5
Rozwiedziona	16	13,5
Ogółem	113	100,0

Rys. Stan cywilny badanych kobiet w %

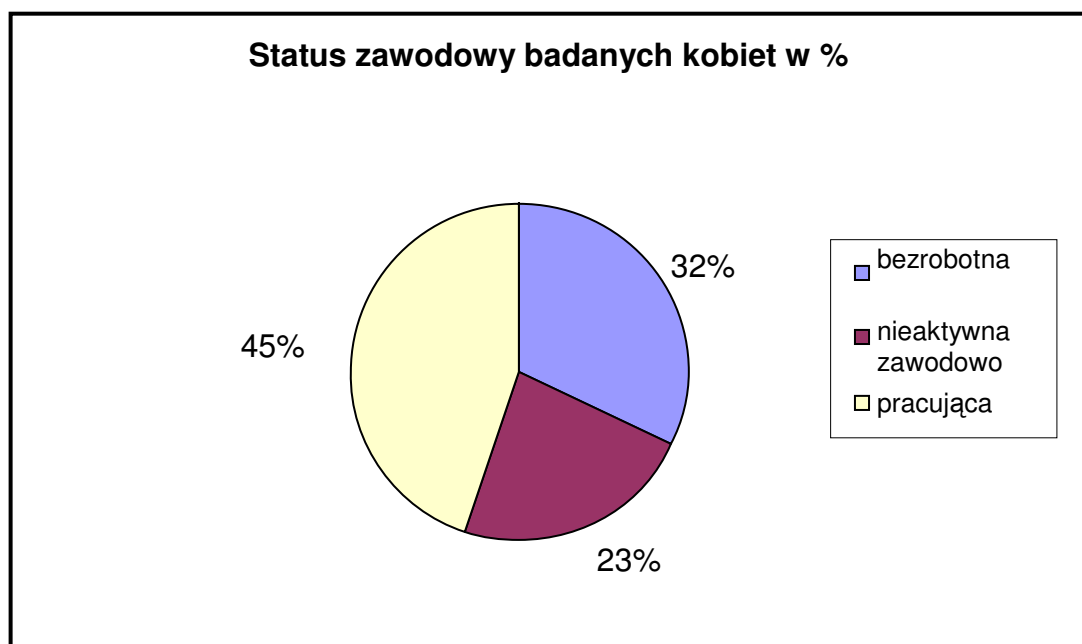

Kolejną analizowaną zmienną demograficzną jest status zawodowy badanych kobiet. Z 113 badanych kobiet 45% z nich posiadało w chwili realizacji badania zatrudnienie. Ponad połowa, bo aż 55% beneficjentek projektu była bezrobotna i niesamodzielna ekonomicznie. Oto tabele i wykresy obrazujące dane:

Tab. Status zawodowy badanych kobiet

Zatrudnienie	Liczba	Procent
Osoba bezrobotna	36	32,0
Nieaktywna zawodowo	26	23,0
Osoba pracująca	51	45,0
Ogółem	113	100,0

Rys. Status zawodowy badanych kobiet w %

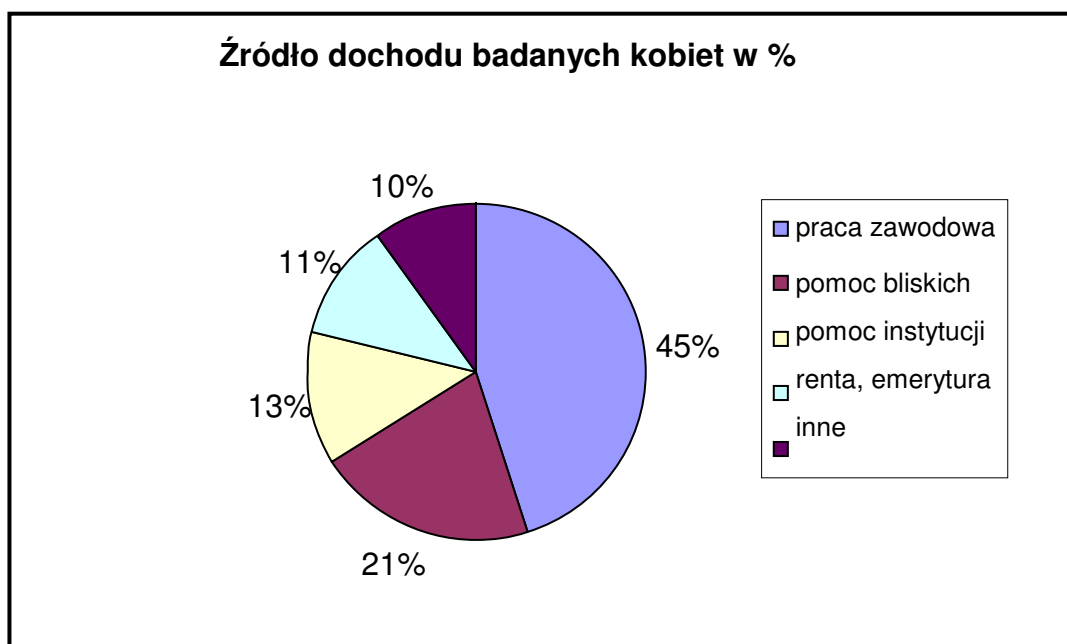

Kolejną analizowaną zmienną demograficzną jest źródło dochodu badanych kobiet. Z próby 113 badanych kobiet tylko 45,0% deklaruje, iż podstawowym źródłem dochodu jest wynagrodzenie z pracy zawodowej. Analiza sumaryczna wskazuje, iż dla 34,0% głównym źródłem dochodu jest pomoc finansowa z innych źródeł wsparcia: ze strony bliskich (21,0%) lub instytucji (13,0%). Oto tabele i wykresy obrazujące dane:

Tab. Źródło dochodu badanych kobiet

Źródło dochodu	Liczba	Procent
Praca zawodowa	51	45,0
Pomoc finansowa ze strony bliskich	24	21,0
Pomoc finansowa ze strony instytucji	15	13,0
Renta, Emerytura	12	11,0
Inne	11	10,0
Ogółem	113	100,0

Rys. Źródło dochodu badanych kobiet w %

Przed rozpoczęciem projektu ponad połowa badanych kobiet skarżyła się na problemy związane z sytuacją zawodową (57,5%); co zrozumiałe uwarunkowane tym były problemy finansowe (77%) czy problemy mieszkaniowe (14,2%). Obraz ten dopełniają zgłaszane przez uczestniczki projektu problemy rodzinne (94,6%), w tym doznawanie przemocy ze strony bliskich osób (85%). Sytuację życiową badanych komplikowały również kwestie zdrowotne, prawie połowa z nich (60%) zgłaszała kłopoty ze zdrowiem fizycznym. Większy odsetek (78,0%) badanych deklarował trudności natury psychicznej w zakresie regulacji swoich emocji.

Tab. Problemy życiowe badanych kobiet

Rodzaj problemu życiowego	Liczba		Procent	
	TAK	NIE	TAK	NIE
Problemy ze zdrowiem fizycznym	68	45	60,0	40,0
Problemy ze zdrowiem psychicznym	89	24	78,8	21,2
Problemy rodzinne	107	6	94,6	5,4
Problemy z opieką nad dzieckiem/i	35	78	31,0	69,0
Problemy związane z pracą zawodową	65	48	57,5	42,5
Problemy finansowe	87	26	77,0	23,0
Problemy mieszkaniowe	16	97	14,2	85,8
Problemy związane z przemocą	96	17	85,0	15,0
Problemy prawne	8	105	8,0	92,0

Wśród badanych dorosłych kobiet 60% z nich oświadczyło, iż obecnie doświadcza przemocy psychicznej. Aż 7% badanych kobiet doświadczyło kiedyś przemocy seksualnej, zaś 28,3% z nich ma za sobą doświadczenia przemocy fizycznej. Równie wysoki jest wskaźnik przemocy ekonomicznej - 48,5% badanych kobiet deklaruje aktualnie występowanie takiego stanu rzeczy. Dane są szczegółowo zaprezentowane w tabeli:

Tab. Doświadczanie przemocy wśród badanych kobiet

Doświadczanie przemocy wśród badanych kobiet	Tak (obecnie doświadczam)	Tak (kiedyś doświadczałam)	Nie
	Liczba/Procent	Liczba/Procent	Liczba/Procent
przemoc psychiczna	67/60	89/79,0	46/40
przemoc fizyczna	18/16	32/28,3	95/84
przemoc ekonomiczna	55/48,5	65/57,5	58/51
przemoc seksualna	2/1,7	8/7,0	111/98,0

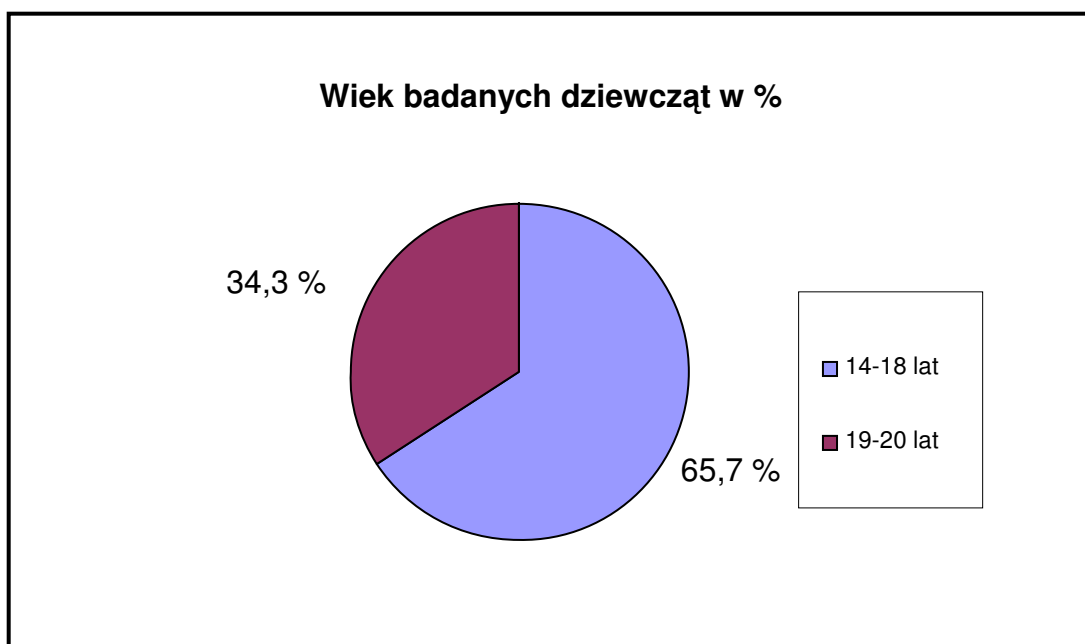
Grupa dziewcząt

W badanej próbie dziewcząt średnia wieku wynosiła ponad 20 lat (średnia wieku 20,66 lata). Najmłodsza uczestniczka wśród badanych dziewcząt miała 14 lat, zaś najstarsza uczestniczka w próbie badawczej miała 20 lat. Szczegółowe dane są następujące:

Tab. Wiek badanych dziewcząt

Wiek	Liczba	Procent
14 – 18 lat	90	65,7
19 -20 lat	47	34,3
Ogółem	137	100,0

Rys. Wiek badanych dziewcząt w %

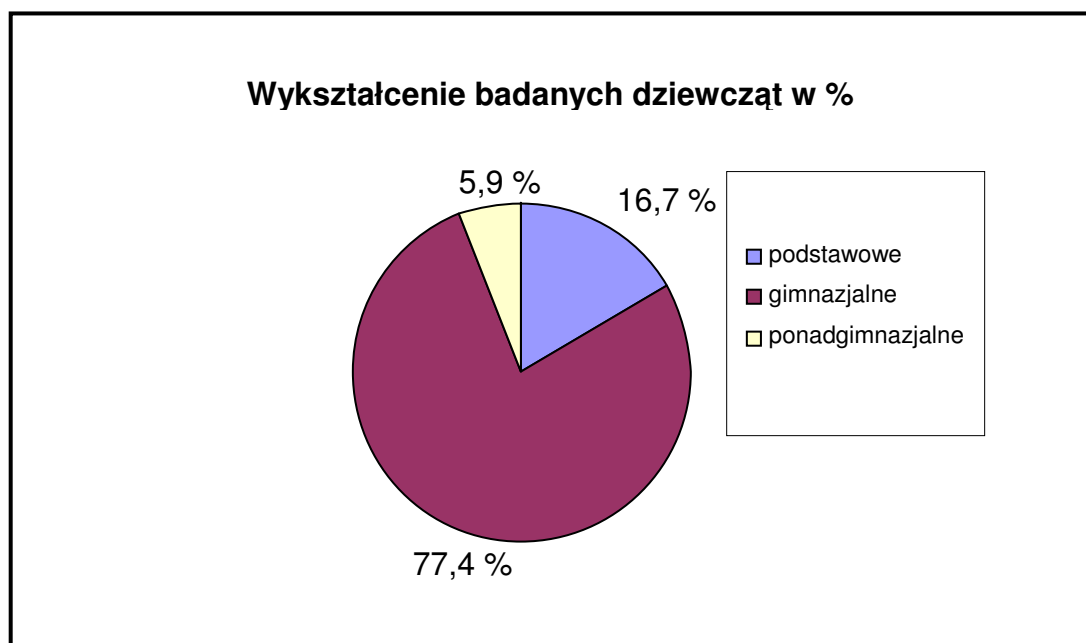

Większość badanych dziewcząt posiadała w chwili realizacji badania wykształcenie gimnazjalne (77,4%) lub ponadgimnazjalne (5,9%). Wykształcenie podstawowe posiadało aż 16,7% respondentek. Oto tabela obrazująca dane:

Tab. Wykształcenie badanych dziewcząt

Wykształcenie	Liczba	Procent
Ponadgimnazjalne	8	5,9
Gimnazjalne	106	77,4
Podstawowe	23	16,7
Ogółem	137	100,0

Rys. Wykształcenie badanych dziewcząt w %

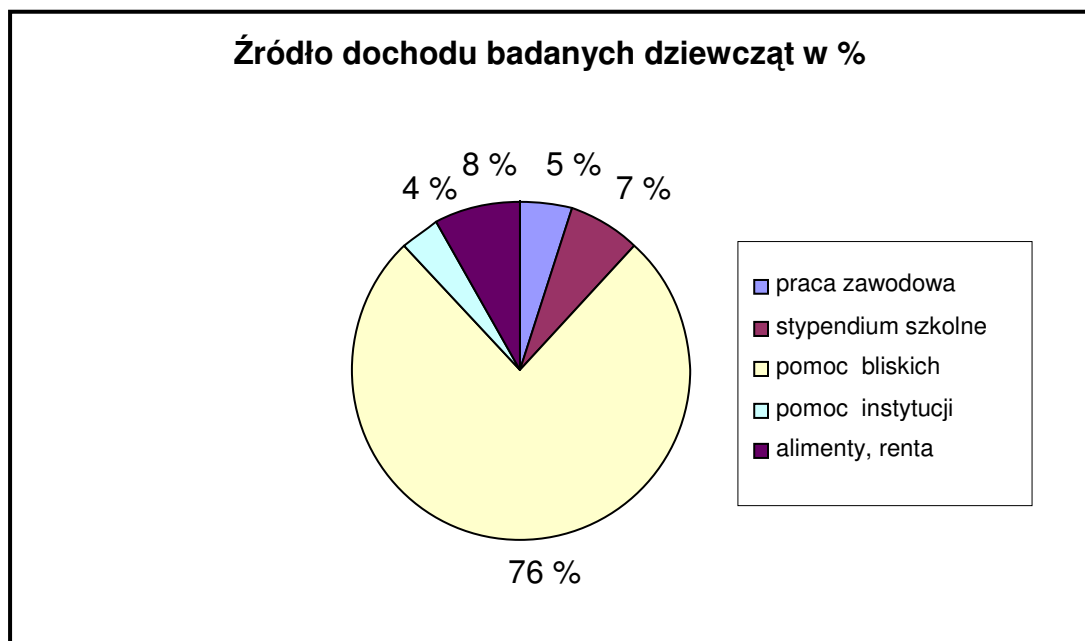

Kolejną analizowaną zmienną demograficzną jest źródło dochodu badanych dziewcząt. Wśród 137 badanych respondentek żadna z dziewcząt nie deklaruje, iż podstawowym źródłem dochodu jest dla niej wynagrodzenie z pracy zawodowej. Dla 76,0% głównym źródłem dochodu jest pomoc finansowa ze strony bliskich lub instytucji (4,0%). Oto tabele i wykresy obrazujące dane:

Tab. Źródło dochodu badanych dziewcząt

Źródło dochodu	Liczba	Procent
Praca zawodowa	7	5,0
Stypendium szkolne	10	7,0
Pomoc finansowa ze strony bliskich	104	76,0
Pomoc finansowa ze strony instytucji	5	4,0
Alimenty, Renta	11	8,0
Ogółem	137	100,0

Rys. Źródło dochodu badanych dziewcząt w %

Przed rozpoczęciem projektu większość badanych dziewcząt skarżyła się na problemy związane z sytuacją rodzinną (57%), związane z tym problemy zależności finansowej (17%) oraz problemy mieszkaniowe (1,5%). Obraz ten dopełniają zgłaszane przez uczestniczki projektu problemy związane z doznawaniem przemocy ze strony bliskich osób (14%). Sytuację życiową badanych komplikowały również kwestie zdrowotne (9,5%) zgłaszała kłopoty ze zdrowiem fizycznym lub zdrowiem psychicznym (47,5%). Dane obrazuje tabela poniżej:

Tab. Problemy życiowe badanych dziewcząt

Rodzaj problemu życiowego	Liczba		Procent	
	TAK	NIE	TAK	NIE
Problemy ze zdrowiem fizycznym	13	124	9,5	90,5
Problemy ze zdrowiem psychicznym	65	72	47,5	52,5
Problemy rodzinne	78	59	57,0	43,0
Problemy finansowe	23	114	17,0	83,0
Problemy związane z edukacją	38	75	28,0	72,0
Problemy mieszkaniowe	2	111	1,5	98,5
Problemy związane z przemocą	19	118	14,0	86,0
Problemy prawne	1	112	0,8	99,2

4.3. Rezultaty miękkie projektu

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano osiągnięcie następujących rezultatów miękkich:

- **Poprawa jakości i poszerzenie zakresu, w tym terytorialnego pomocy świadczonej przez Fundację CPK dla kobiet doświadczających przemocy**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zaplanowano szereg działań, które miały na celu poprawę jakości i poszerzenie zakresu pomocy świadczonej przez Fundację Centrum Praw Kobiet.

W strategię pomocy świadczoną przez zespół Fundacji CPK włączono poradnictwo w zakresie przemocy ekonomicznej i wyjścia z niej. Ustalono w tej kwestii regularny wachlarz działań kierowanych do klientek, jak również otoczenia instytucjonalnego oraz decydentów w tej sprawie. Ponadto w ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zorganizowano doradztwo prawno – finansowe i doradztwo socjalno – finansowe. Obie formy konsultacji cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród uczestników projektu, niektóre klientki korzystały kilkakrotnie z konsultacji. Dodatkowo w ramach szkoleń oraz superwizji adresowanych do pracowników Fundacji CPK usprawniano warsztat pracy z klientką doświadczającą przemocy ekonomicznej. Pracownicy Fundacji CPK zdobyli dodatkową wiedzę z zakresu zarządzania finansami w aspekcie prawa bankowego. W ramach dodatkowych działań zespół Fundacji CPK wzbogacił się o nowe trenerki szkoleń finansowych w Warszawie, Łodzi i Gdańsku. Pozyskano również do współpracy nową specjalistkę ds. upowszechniania i współpracy z partnerami instytucjonalnymi i pracodawcami. Pracownicy Fundacji CPK wzmocnili swoją infrastrukturę i doświadczenie w elektronicznym zarządzaniu danymi, stało to się za sprawą informatycznej bazy danych klientek rozwijanej w ramach programu. Baza danych znacznie zmieniła sposób obsługi klientek, przetwarzania i przechowywania danych. Pracownicy Fundacji CPK pogłęбили również nowe doświadczenie w pracy z nastoletnimi dziewczynami. Ponadto wśród działań administracyjnych podjętych w celu podniesienia jakości świadczonych usług były realizowane prace nad modernizacją strony internetowej. Działania te miały na celu usprawnienie przekazu informacyjnego w ramach usług świadczonych przez

Fundację CPK. Ponadto należy wymienić, iż w ramach projektu opracowano i wydrukowano niezbędnik dla specjalistów na temat przemocy ekonomicznej. Poradnik jest niezbędnym materiałem edukacyjnym dla osób pracujących z kobietami doświadczającymi przemocy ekonomicznej.

Wspomniane argumenty dają podstawy do uznania, iż zakładany rezultat został całkowicie spełniony.

- **Podniesienie świadomości prawno – finansowej kobiet ofiar przemocy**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zaplanowano podniesienie świadomości prawno - finansowej kobiet ofiar przemocy. Poprzez świadomość tą rozumiano zdobycie określonej wiedzy z zakresu zarządzania finansami i planowania inwestycji ekonomicznych. Ważne było również zrozumienie, które zachowania partnera mają charakter przemocy ekonomicznej, co jednocześnie czyni je w konstruktywnych relacjach partnerskich niedopuszczalnymi. Wiedza ta miała być dla uczestniczek początkiem podjęcia pewnych działań zmierzających do poprawy swojej sytuacji życiowej. Pomiar tej zmiennej został dokonany w oparciu o zestaw pytań zawartych w kwestionariuszu ewaluacyjnym. Uczestniczki projektu oceniały subiektywnie swoją wiedzę w tym obszarze oraz zmiany, jakie zaszły w zakresie stawiania granic partnerowi w aspekcie zachowań przemocowych, jakie dotychczas stosował. Na podstawie danych ilościowych można zaobserwować, iż większość badanych kobiet kończąc projekt wie, które z zachowań ma charakter przemocy ekonomicznej. Wyniki ilościowe wskazują na podjęcie przez nie pewnych działań zmierzających do przeciwstawienia się sprawcy przemocy ekonomicznej. Większość uczestniczek deklaruje, bowiem że zmalały pewne formy przemocy ekonomicznej wobec nich w okresie na zakończenie działań projektowych. Najprawdopodobniej zmiany takie wynikają w jakiejś części ze wzrostu świadomości prawno – finansowej w tym zakresie. Różnice liczbowe i procentowe w tym zakresie przedstawia tabela poniżej:

Tab. Świadomość prawno – finansowa kobiet ofiar przemocy

Świadomość prawno – finansowa kobiet ofiar przemocy	Przed projektem		Na koniec projektu	
	Liczba Tak/Nie	Procent Tak/Nie	Liczba Tak/Nie	Procent Tak/Nie
zakazywał mi lub utrudniał podjęcie pracy zawodowej lub nauki.	45/68	39,80/60,20	32/81	28,30/71,70
wydzielał kwoty pieniędzy, odmawiał finansowania różnych wydatków.	78/35	69/31	33/80	29,20/70,80
niszczył lub sprzedawał bez mojej zgody cenne przedmioty.	79/34	69,90/30,10	23/90	20,35/79,65
zabierał mi pieniądze, zmuszał do kupowania alkoholu lub innych rzeczy.	34/79	30,10/69,90	16/97	14,15/85,85
dysponował pieniędzmi z budżetu domowego bez mojej zgody.	89/24	78,80/21,20	46/67	40,70/59,30
podejmował bez mojej zgody decyzje finansowe i inwestycyjne.	46/67	40,70/59,30	23/90	20,35/79,65
zmuszał mnie do sprzedaży majątku osobistego lub pamiątek rodzinnych.	18/95	15,90/84,10	9/104	7,70/92,30
zaciągał pożyczki i kredyty bez mojej zgody, zmuszał mnie do ich spłaty.	6/107	5,30/94,70	1/112	0,90/99,10
przeszkadzał mi w wykonywaniu pracy zawodowej, nachodził mnie w pracy.	34/79	30,10/69,90	4/109	3,50/96,50
odmawiał zaspokajania potrzeb finansowych rodziny.	79/34	69,90/30,10	25/88	22,15/77,85
odmawiał pójścia do pracy zawodowej.	56/57	49,55/50,45	16/97	14,15/85,85
nie dokładał się do budżetu domowego lub w ogóle nie łożył na rodzinę.	48/65	42,50/57,50	21/92	18,60/81,40
używał bez mojego porozumienia moich kart płatniczych lub kredytowych.	32/81	28,30/71,70	13/100	11,50/88,50
Ogółem	113		100,0	

Na podstawie danych widać, iż zdecydowana większość badanych kobiet ma większą świadomość w kwestii niezależności ekonomicznej, tłumaczyć można tym podjęcie przez nie działań zmierzających do zmiany swojej sytuacji życiowej.

Wspomniane dane liczbowe i procentowe dają podstawy do uznania, iż zakładany rezultat został całkowicie spełniony.

- **Podniesienie świadomości kobiet i dziewcząt, instytucji, pracodawców i władz na temat przemocy ekonomicznej**

W projekcie „Budowanie niezależności finansowej kobiet” zakładano podniesienie świadomości kobiet i dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej. Pomiar zmiennej został dokonany w oparciu o zestaw pytań zamkniętych zawartych w kwestionariuszu ewaluacyjnym. Uczestniczki szkolenia oceniały subiektywnie swoją wiedzę na temat przemocy ekonomicznej i działań zaradczych w okresie przed

udziałem w szkoleniu oraz na zakończenie szkolenia. Skala użyta w kwestionariuszu miała charakter pięciostopniowy. W oparciu o dane z pomiaru kwestionariuszowego można uzyskać informacje dotyczące świadomości kobiet i dziewcząt w zakresie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej.

Dane te pokazują, że w momencie zakańczania działań projektowych wzrosła wiedza kobiet i dziewcząt na temat tego, czym jest przemoc ekonomiczna i jakie zachowania partnera o niej świadczą, zaobserwowano także podniesienie poziomu wiedzy w zakresie działań zaradczych podejmowanych w sytuacji przemocy ekonomicznej. Większa część kobiet deklaruje, że wie jak stworzyć plan bezpieczeństwa w sytuacji wyjścia z przemocy ekonomicznej. Ponadto zna podstawowe przepisy prawne chroniące przed doświadczaniem konsekwencji przemocy ekonomicznej w związku. Podobnie też spora część kobiet i dziewcząt deklaruje, że dzięki działaniom w projekcie dowiedziała się jak powinien wyglądać w tym zakresie „zdrowy” związek partnerski/małżeński. Zdecydowanie więcej dziewcząt dowiedziała się jak ważny jest rozwój niezależności ekonomicznej oraz jak ustrzec się przemocy ekonomicznej w bliskim związku i innych relacjach interpersonalnych. Szczegółowe dane w postaci średniej wyników przedstawiają tabele poniżej:

Tab. Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej

Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej	Średnia ocena na skali od 1 do 5 przed projektem	Średnia ocena na skali od 1 do 5 na koniec projektu
Wiem, jakie zachowania są przemocą ekonomiczną wobec drugiej osoby.	3,27	4,38
Wiem, co należy robić w przypadku doświadczania przemocy ekonomicznej, aby przeciwstawić się jej i uwolnić się z krzywdzącej relacji.	2,52	4,58
Potrafię stworzyć plan bezpieczeństwa na wyjście z przemocy ekonomicznej, tak aby zabezpieczyć swoje finanse.	2,60	4,32
Znam podstawowe przepisy prawne chroniące mnie przed konsekwencjami przemocy ekonomicznej w związku.	2,05	4,11
Wiem jak powinny wyglądać „zdrowe” relacje między partnerami pod względem zarządzania finansami.	3,40	4,07

Tab. Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej

Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej	Średnia ocena na skali od 1 do 5 przed projektem	Średnia ocena na skali od 1 do 5 na koniec projektu
Wiem czym jest niezależność finansowa i dlaczego jest tak ważna dla kobiet.	2,84	4,12
Wiem jakie zachowania są przemocą ekonomiczną wobec drugiej osoby.	2,66	4,16
Wiem dlaczego samorozwój (inwestycja w siebie) jest ważna z perspektywy niezależności finansowej.	3,08	4,34
Wiem jak ustrzec się przed nieodpowiedzialnymi decyzjami finansowymi.	2,79	4,35
Wiem jak powinny wyglądać zdrowe relacje między partnerami pod względem zarządzania finansami.	3,20	4,42

Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej mierzona była na skali pięciostopniowej za pomocą 5 pytań zamkniętych. Na podstawie tej skali utworzono globalny wskaźnik pomiaru danej zmiennej. Wynik, jaki można było uzyskać sumując pytania, wahał się od 5 do 25 punktów. Średni sumaryczny wynik w okresie przed przystąpieniem do projektu wynosił 14,58 punktów. Po zakończeniu działań projektowych wynik ten wzrósł o ponad 4 punkty (4,07) i wynosił 18,65 punktów. Różnica ta okazała się być istotna statystycznie, gdyż poziom istotności $p < 0,05$ zaś jego wartość $p = 0,001$. Dane zweryfikowano testem t - studenta dla prób zależnych. Szczegółowe wskaźniki prezentują tabelę:

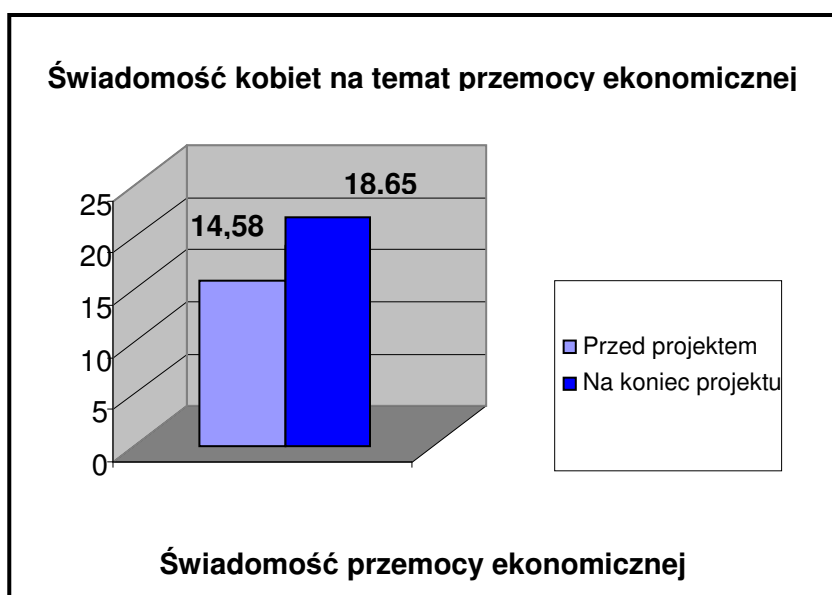
Tab. Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej

Statystyki	Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej przed rozpoczęciem projektu	Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej na zakończenie projektu
Ogółem	19	19
Średnia	14,58	18,65
Mediana	15,00	19,00
Odchylenie standardowe	4,274	4,211
Minimum	5	9
Maksimum	20	25

Tab. Test t dla prób zależnych

Zmienne	Różnice w próbach zależnych					t	df	Istotność
	Średnia	Odchylenie standardowe	Błąd standardowy średniej	95% przedział ufności dla różnicy średnich				
				Dolna granica	Górna granica			
Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej na początek projektu & Świadomość kobiet na temat przemocy na zakończeniu projektu	-4,07	4,042	,927	-5,632	-1,736	-3,973	112	,001

Rys. Świadomość kobiet na temat przemocy ekonomicznej

Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej mierzona była również na skali pięciostopniowej za pomocą 5 pytań zamkniętych. Na podstawie tej skali utworzono globalny wskaźnik pomiaru danej zmiennej. Wynik, jaki można było uzyskać sumując pytania, wahał się od 5 do 25 punktów. Średni sumaryczny wynik w okresie przed przystąpieniem do projektu wynosił 13,95 punktów. Po zakończeniu działań projektowych wynik ten wzrósł o ponad 5 punkty (5,25) i wynosił 19,20 punktów. Różnica ta okazała się być istotna statystycznie, gdyż poziom istotności $p < 0,05$ zaś jego wartość $p = 0,00$. Dane zweryfikowano testem t - studenta dla prób zależnych. Szczegółowe wskaźniki prezentują table:

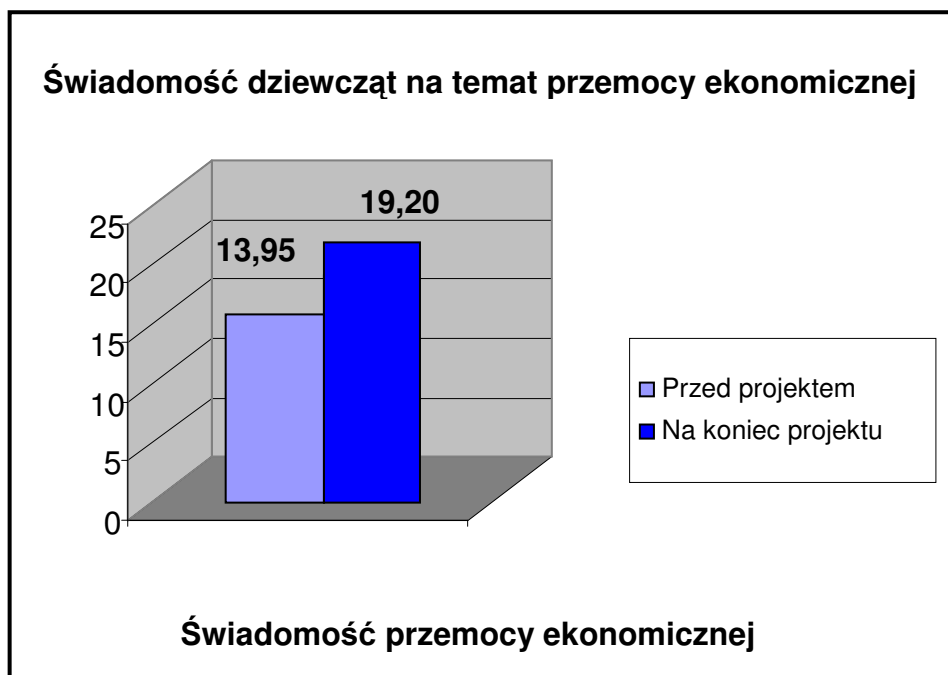
Tab. Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej

Statystyki	Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej przed rozpoczęciem projektu	Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej na zakończenie projektu
Ogółem	33	33
Średnia	13,95	19,20
Mediana	15,00	20,00
Odchylenie standardowe	4,084	2,468
Minimum	5	15
Maksimum	24	25

Tab. Test t dla prób zależnych

Zmienne	Różnice w próbach zależnych					t	df	Istotność
	Średnia	Odchylenie standardowe	Błąd standardowy średniej	95% przedział ufności dla różnicy średnich				
				Dolna granica	Górna granica			
Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej na początek projektu & Świadomość dziewcząt na temat przemocy na zakończeniu projektu	-5,25	3,516	,622	-6,611	-4,076	-8,598	136	,000

Rys. Świadomość dziewcząt na temat przemocy ekonomicznej

Na podstawie zaprezentowanych danych widać, iż u większości badanych kobiet i dziewcząt wzrosła świadomość w kwestii przemocy ekonomicznej.

Wspomniane dane dają podstawy do uznania, iż zakładany rezultat został całkowicie spełniony.

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano również podniesienie świadomości instytucji oraz pracodawców w kwestii przemocy ekonomicznej oraz metod przeciwdziałania jej występowaniu. Działanie to było realizowane poprzez upublicznianie informacji dotyczących zjawiska przemocy ekonomicznej oraz form zwalczania tego problemu. W ramach zadań realizowanych w projekcie propagowano też definicję przemocy ekonomicznej.

Ponadto nawiązano w tej kwestii współpracę z licznymi pracodawcami i przedstawicielami instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz innych relacjach interpersonalnych. W ramach tych spotkań upubliczniano poradnik w zakresie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej oraz materiały edukacyjne.

Wspomniane działania dają podstawy do uznania, iż zakładany rezultat został całkowicie spełniony.

- **Zwiększenie umiejętności kobiet i dziewcząt w zakresie planowania i zarządzania finansami oraz zabezpieczenia się przed podejmowaniem niekorzystnych decyzji finansowych**

W projekcie „Budowanie niezależności finansowej kobiet” zakładano zwiększenie umiejętności kobiet i dziewcząt w zakresie planowania i zarządzania finansami oraz zabezpieczania się przed podejmowaniem niekorzystnych decyzji finansowych. Pomiar zmiennej został dokonany w oparciu o zestaw pytań zawartych w kwestionariuszu ewaluacyjnym. Uczestnicy szkolenia oceniali subiektywnie swoją wiedzę i umiejętności w zakresie planowania i zarządzania finansami w okresie przed udziałem w szkoleniu oraz na zakończenie szkolenia. W oparciu o dane ilościowe, pozyskane z pomiaru kwestionariuszowego, można uzyskać informacje na temat wiedzy i kompetencji uczestniczek szkolenia.

Dane te pokazują, że w momencie rozpoczęcia działań szkoleniowych, średni wynik z testu wiedzy wynosił w badanej grupie kobiet 38,78 punktów na 75 możliwych do uzyskania. W momencie zakończenia działań projektowych badane kobiety oceniły swoją wiedzę i umiejętności z zakresu zarządzania finansami znacznie wyżej. Średni wynik z testu wyniósł wówczas 48,58 punktów na 75 możliwych do uzyskania. Należy więc odnotować wzrost wiedzy i umiejętności w danym obszarze o ponad 9 punktów (9,8). Wzrosła wiedza badanych kobiet w zakresie pozyskiwania kredytów, ubezpieczeń, usług i umów bankowych, reguł oszczędzania oraz postępowania prawnego w sytuacji zadłużenia.

W przypadku dziewcząt wyniki te są podobne, w momencie rozpoczęcia działań szkoleniowych, średni wynik z testu wiedzy wynosił w badanej grupie dziewcząt 28,35 punktów na 50 możliwych do uzyskania. W momencie zakończenia działań projektowych badane dziewczęta oceniły swoją wiedzę i umiejętności z zakresu zarządzania finansami znacznie wyżej. Średni wynik z testu wyniósł wówczas 38,62 punktów na 50 możliwych do uzyskania. Należy więc odnotować wzrost wiedzy i umiejętności w danym obszarze o ponad 10 punktów (10,27). Wzrosła wiedza badanych dziewcząt w zakresie usług i umów bankowych, reguł oszczędzania oraz zasad kształtowania własnej niezależności ekonomicznej.

Wiedza oraz umiejętności kobiet i dziewcząt, uczestniczących w szkoleniu, mierzone były na skali pięciostopniowej kolejno za pomocą 15 oraz 10 pytań. Na podstawie tej skali utworzono globalny wskaźnik pomiaru danej zmiennej.

Wynik, jaki można było uzyskać sumując pytania, wahał się w przypadku kobiet od 15 do 75 punktów, w przypadku dziewcząt od 10 do 50 punktów.

Zarówno w przypadku kobiet jak i dziewcząt odnotowano wzrost wiedzy i umiejętności w tym zakresie. Różnica ta okazała się być istotna statystycznie w obu podgrupach, gdyż poziom istotności $p < 0,05$ zaś jego wartość w obu pomiarach wynosiła $p = 0,00$. Dane zweryfikowano testem t - studenta dla prób zależnych. Szczegółowe wskaźniki prezentują tabele:

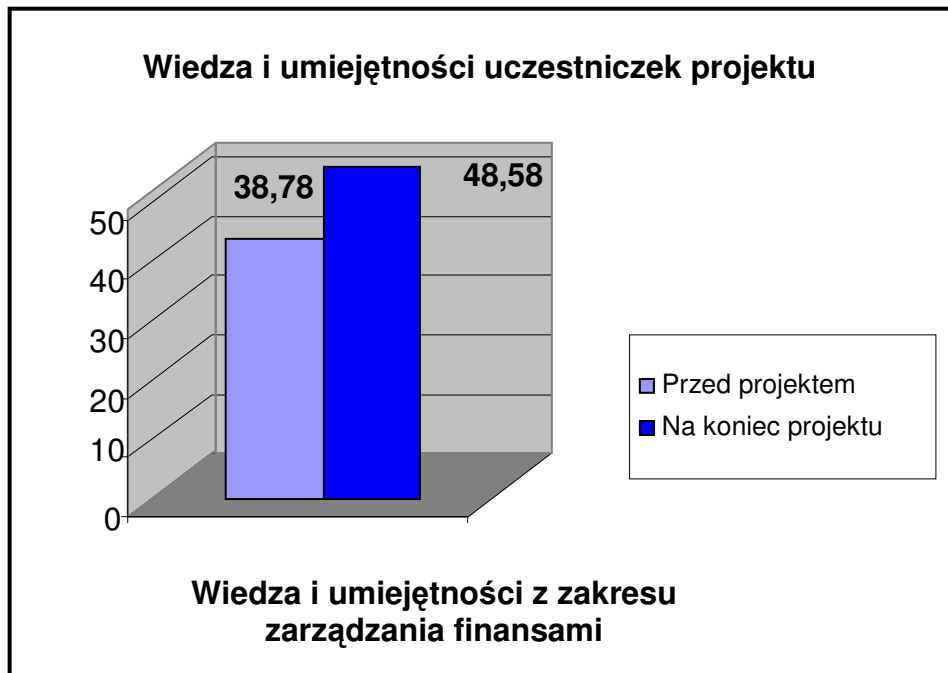
Tab. Statystyki dt. wiedzy i umiejętności z zakresu zarządzania finansami wśród badanych kobiet

Statystyki	Wiedza i umiejętności z zakresu zarządzania finansami przed rozpoczęciem projektu	Wiedza i umiejętności z zakresu zarządzania finansami na zakończenie projektu
Ogółem	19	19
Średnia	38,78	48,58
Mediana	45,00	52,00
Odchylenie standardowe	9,490	11,782
Minimum	20	20
Maksimum	55	70

Tab. Test t dla prób zależnych

Zmienne	Różnice w próbach zależnych					t	df	Istotność
	Średnia	Odchylenie standardowe	Błąd standardowy średniej	95% przedział ufności dla różnicy średnich				
				Dolna granica	Górna granica			
Globalny wskaźnik wiedzy i umiejętności na początek projektu & Globalny wskaźnik wiedzy i umiejętności na zakończeniu projektu	-9,8	9,519	2,184	-13,378	-4,201	- 4,0 25	112	0,00

Rys. Wiedza i umiejętności z zakresu zarządzania finansami wśród kobiet

Tab. Statystyki dt. wiedzy i umiejętności z zakresu zarządzania finansami wśród badanych dziewcząt

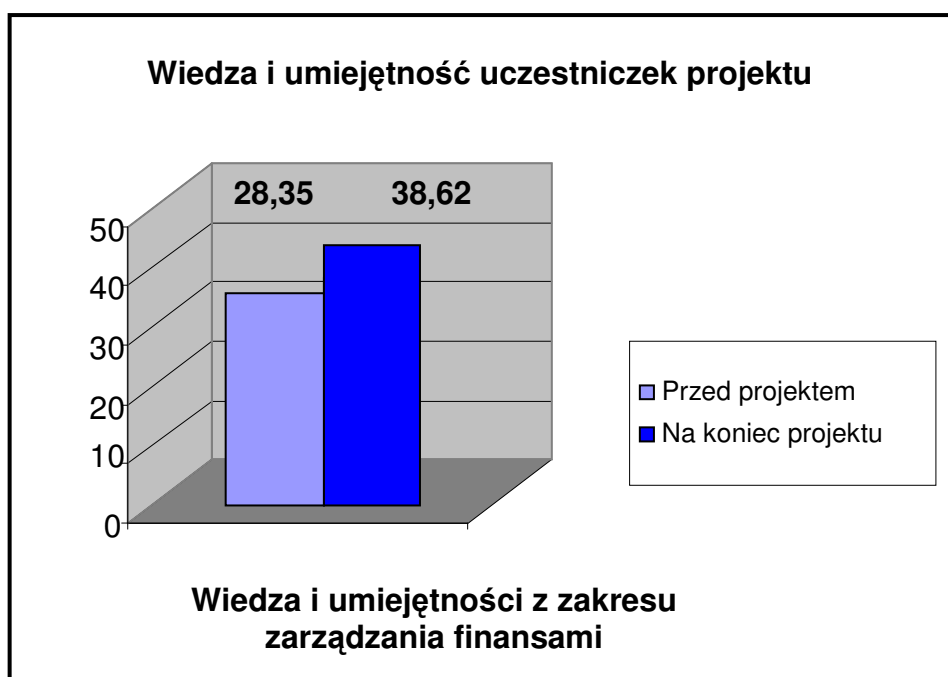
Statystyki	Wiedza i umiejętności z zakresu zarządzania finansami przed rozpoczęciem projektu	Wiedza i umiejętności z zakresu zarządzania finansami na zakończenie projektu
Ogółem	33	33
Średnia	28,35	38,62
Mediana	29,00	40,00
Odchylenie standardowe	7,566	5,675
Minimum	13	20
Maksimum	43	50

Tab. Test t dla prób zależnych

Zmienne	Różnice w próbach zależnych					t	df	Istotność
	Średnia	Odchylenie standardowe	Błąd standardowy średniej	95% przedział ufności dla różnicy średnich				
				Dolna granica	Górna granica			
Globalny wskaźnik wiedzy i umiejętności na początek projektu & Globalny wskaźnik wiedzy i umiejętności na zakończeniu projektu	-10,27	8,275	1,440	-13,904	-8,036	-7,616	136	,000

Rys. Wiedza i umiejętności z zakresu zarządzania finansami wśród dziewcząt

Wyniki ilościowe potwierdzają odpowiedzi zawarte w pytaniach otwartych testu wiedzy. Zdecydowana większość badanych kobiet i dziewcząt potrafiła udzielić wyczerpującej odpowiedzi na pytania dotyczące zarządzania finansami. Ponadto wyniki te uzyskują potwierdzenie w subiektywnej ocenie swoich umiejętności. Na zakończenie projektu 72,55% kobiet i 68,65% dziewcząt subiektywnie ocenia swoją wiedzę jako bardzo dobrą lub dobrą w tym zakresie. Podobnie oceniane są praktyczne umiejętności w tym względzie, aż 60,15% kobiet i 62,75% dziewcząt ocenia je na poziomie bardzo wysokim lub wysokim. Szczegółowe dane prezentują poniższe tabele:

Tab. Subiektywna ocena swojej wiedzy z zakresu zarządzania finansami wśród badanych kobiet

Ocena swojej wiedzy z zakresu zarządzania finansami	Przed projektem		Na koniec projektu	
	liczba	procent	liczba	procent
Bardzo dobra	23	20,35	46	40,70
Raczej dobra	12	10,60	36	31,85
Trudno powiedzieć	32	28,30	12	10,60
Raczej zła	29	25,70	11	9,75
Bardzo zła	17	15,05	8	7,10
Ogółem	113		100,0	

Tab. Subiektywna ocena swoich umiejętności z zakresu zarządzania finansami wśród badanych kobiet

Ocena swoich umiejętności z zakresu zarządzania finansami	Przed projektem		Na koniec projektu	
	liczba	procent	liczba	procent
Bardzo dobra	15	13,30	45	39,80
Raczej dobra	11	9,70	23	20,35
Trudno powiedzieć	45	39,80	16	14,15
Raczej zła	21	18,60	17	15,05
Bardzo zła	21	18,60	12	10,65
Ogółem	113		100,0	

Tab. Subiektywna ocena swojej wiedzy z zakresu zarządzania finansami wśród badanych dziewcząt

Ocena swojej wiedzy z zakresu zarządzania finansami	Przed projektem		Na koniec projektu	
	liczba	procent	liczba	procent
Bardzo dobra	37	27,0	56	40,90
Raczej dobra	23	16,80	38	27,75
Trudno powiedzieć	37	27,0	12	8,75
Raczej zła	34	24,80	18	13,10
Bardzo zła	6	4,40	13	9,50
Ogółem	137		100,0	

Tab. Subiektywna ocena umiejętności z zakresu zarządzania finansami wśród badanych dziewcząt

Ocena swoich umiejętności z zakresu zarządzania finansami	Przed projektem		Na koniec projektu	
	liczba	procent	liczba	procent
Bardzo dobra	12	8,75	49	35,75
Raczej dobra	15	10,95	37	27,0
Trudno powiedzieć	38	27,75	18	13,15
Raczej zła	29	21,15	16	11,70
Bardzo zła	43	31,40	17	12,40
Ogółem	137		100,0	

Na podstawie zaprezentowanych danych widać, iż u większości badanych kobiet i dziewcząt wzrosła wiedza i umiejętności w zakresie zarządzania finansami.

Powyższe dane dają podstawy do uznania, iż zakładany rezultat miękkiego projektu został całkowicie spełniony.

- **Zwiększenie wśród decydentów świadomości istnienia „przemocy ekonomicznej” i konieczności włączenia definicji w prawo polskie**

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zaplanowano zwiększenie dostępności do informacji na temat przemocy ekonomicznej oraz roli edukacji finansowej w uwalnianiu się kobiet z krzywdzącego związku. Działania na rzecz upowszechniania rekomendacji oraz wdrażania zmian systemowych w aspekcie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej nadzorowała specjalistka ds. upowszechniania i współpracy z partnerami instytucjonalnymi i pracodawcami. Odpowiedzialna ona była za publiczną prezentację programu, organizowanie debat i spotkań z przedstawicielami instytucji, zaangażowanych w niesienie pomocy klientkom programu i uświadamianie ich o istnieniu przemocy ekonomicznej.

Ponadto w ramach projektu organizowano spotkania z przedstawicielami władzy ustawodawczej i wykonawczej, współpracowano z osobami odpowiedzialnymi za przygotowanie propozycji rozwiązań legislacyjnych i za prowadzenie działań zmierzających do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet. W ramach działań projektowych zrealizowano liczne inicjatywy upowszechniające, odbyły się liczne spotkania m.in. takie jak:

- 13 września 2012 rok - przygotowanie petycji do premiera „Nie dla przemocy ekonomicznej wobec kobiet”, petycje zamieszczono m.in. na portalu internetowym www.petycjeonline.pl
- 17-20 października 2012 rok - udział w dorocznej Konferencji WAVE w Londynie. W ramach konferencji prowadzenie przez Urszulę Nowakowską warsztatu na temat prawnych instrumentów ochrony kobiet przed przemocą, w tym przemocą ekonomiczną.
- 15-17 listopada 2012 rok - udział w konferencji zorganizowanej przez WAVE w Wiedniu podsumowującej projekt PROTECT II dotyczący ochrony kobiet zagrożonych ciężkim uszkodzeniem ciała lub zabójstwem oraz oceny i zarządzania ryzykiem.
- 22 listopada 2012 rok - Zorganizowanie debaty „Przeciwdziałanie przemocy ekonomicznej”. W debacie wzięło udział ponad 60 osób a wśród prelegentów znalazły się m.in. posłanki: Katarzyna Piekarska – posłanka SLD, Wanda Nowicka – posłanka Ruchu Palikota, Magdalena Kochan – posłanka Platformy Obywatelskiej,

przedstawiciele Krajowej Izby Komorniczej oraz Fundacji L. Kronenberga przy Banku CITI Handlowym, pracodawców i ich organizacji oraz Związku Pracodawców Warszawy i Mazowsza a także Forum Odpowiedzialnego Biznesu.

- 26-27 listopada 2012 rok udział w dorocznej konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Pracy na temat przemocy domowej.
- 27 listopada 2012 rok - prelekcja Urszuli Nowakowskiej dotycząca Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu i Zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej podczas konferencji zorganizowanej przez stowarzyszenie ELSA – Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Prawa w Gdańsku. W wystąpieniu podkreślano kwestie związane z wymogami konwencji w zakresie przemocy ekonomicznej i konieczności wprowadzenia tego pojęcia do polskiego prawa.
- 4 grudnia 2012 rok - wystąpienie podczas konferencji zorganizowanej przez Prokuraturę Generalną na temat oceny ryzyka zagrożenia ciężkim uszkodzeniem ciała lub zabójstwem w związku z przemocą w rodzinie. Podkreślano kwestie związane z zabójstwami związanymi z przemocą ekonomiczną – zaprezentowano studium przypadku (sprawa klientki Fundacji CPK).
- 7 grudnia 2012 rok – udział w Panel-u o przemocy ekonomicznej, zorganizowanym w trakcie gali Wyróżnienie Białej Wstążki. W spotkaniu wzięli udział m.in. p. Norbert Konarzewski Dyrektor Programowy Fundacji im. L. Kronenberga przy Banku CITI Handlowym, p. Robert Damski Rzecznik Prasowy Krajowej Rady Komorniczej oraz p. Jarosław Polanowski, prokurator i doradca ds. ofiar przemocy. Debaty słuchało ponad 150 uczestników.
- 13 grudnia 2012 rok - wystąpienie Urszuli Nowakowskiej na konferencji zorganizowanej przez władze samorządowe w Bartoszycach. Wystąpienie dotyczyło porównania standardów zawartych w Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu i Zwalczaniu Przemocy wobec kobiet i Przemocy Domowej w zakresie ochrony kobiet i dzieci przed przemocą oraz polskich instrumentów prawnych i rozwiązań instytucjonalnych w tym obszarze. Mowa była również o przemocy ekonomicznej i konieczności wprowadzenia tego pojęcia do polskiego prawa.

- 23 stycznia 2013 rok - udział w spotkaniu konsultacyjnym zorganizowanym przez Fundację Helsińską Praw Człowieka na temat upowszechniania wytycznych ONZ dotyczących przestrzegania praw człowieka w prowadzonej działalności gospodarczej. Urszula Nowakowska podkreślała kwestie związane z ochroną i wsparciem przez pracodawców kobiet doświadczających przemocy domowej, w tym przemocy ekonomicznej.
- 25 styczeń 2013 rok - Udział w konferencji "Wdrażanie wytycznych ONZ ds. Biznesu i Praw Człowieka - możliwości, wyzwania i krajowe plany działania"
- 30 stycznia 2013 rok - udział w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania na temat zwalczania przemocy wobec Kobiet o Przemocy domowej. Urszula Nowakowska podkreślała konieczność włączenia do polskiego prawa pojęcia przemocy ekonomicznej.
- 2 luty 2013 rok – spotkanie z dyrektorem Zakładu Karnego dla Kobiet w Warszawie – Grochów. Podczas spotkania poruszono m.in. kwestie związane z pomocą dla kobiet doświadczających przemocy, które odbywają karę pozbawienia wolności za czyny karalne.
- 7-8 lutego 2013 rok – Spotkanie partnerów projektu Family Justice Centers w Amsterdamie. Przedstawicielki z Polski podkreślały wagę włączenia przemocy ekonomicznej do planu pracy partnerów projektu.
- 11 luty 2013 rok – doroczne spotkanie koalicji antydyskryminacyjnej dotyczące planu pracy na rok 2013. W trakcie wystąpienia Urszula Nowakowska podkreślała kwestie związane z przemocą ekonomiczną.
- 12 luty 2013 rok - spotkanie robocze z rzecznikiem Krajowej Rady Komorniczej dotyczące współpracy z Fundacją CPK w zakresie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej.
- 19 luty 2013 rok - spotkanie z młodym rapperem na temat współpracy w ramach wspólnej kampanii dotyczącej odpowiedzialnego ojcostwa, w tym płacenia alimentów na rzecz dziecka.
- 26 luty 2013 rok - udział w spotkaniu Krajowego Zespołu Monitorującego Wdrażanie Krajowego Programu Działań na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

- 26 luty 2013 rok - spotkanie robocze z rzecznikiem Krajowej Rady Komorniczej dotyczące współpracy z Fundacją CPK w zakresie przemocy ekonomicznej.
- 6-7 marca 2013 rok - Spotkanie partnerów projektu Family Justice Centers w Amsterdamie - przedstawicielki z Polski podkreślały wagę włączenia przemocy ekonomicznej do planu pracy partnerów.
- 15 marca 2013 rok - spotkanie konsultacyjne z przedstawicielami biura Rzecznika Praw Obywatelskich związane z badaniami i raportem Rzecznika na temat przemocy domowej. W wystąpieniu - Urszula Nowakowska podkreślała konieczność uwzględnienia w badaniach i raporcie kwestii przemocy ekonomicznej.
- 16 marca 2013 rok - spotkanie z liderkami szwedzkich organizacji kobiecych na temat działalności Fundacji CPK, w tym działań związanych z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 20 marca 2013 rok - udział w konsultacjach organizowanych przez Ministerstwo Pracy na temat godzenia życia rodzinnego i zawodowego. W ramach konsultacji przedstawicielka Fundacji CPK podkreślała szczególną sytuację kobiet doświadczających przemocy w relacjach rodzinnych.
- 24 marca 2013 rok - udział Urszuli Nowakowskiej w debacie panelowej organizowanej przez Forum Kobiet Lewicy na temat wpływu kryzysu na życie kobiet. Podkreślona została kwestia szczególnie trudnej sytuacji kobiet doświadczających przemocy, w tym przemocy ekonomicznej oraz działań na rzecz budowania niezależności finansowej kobiet. Konferencja była zorganizowana w Sali Kongresowej PKiN, szacunkowo brało w niej udział kilka tysięcy kobiet.
- 6 kwietnia 2013 rok - wykład Urszuli Nowakowskiej podczas konferencji zorganizowanej na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego na temat zakresu dostosowania polskiego prawa do wymagań Konwencji Europejskiej dt. przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Podkreślono m.in. kwestie związane z przemocą ekonomiczną i potrzebą zmian legislacyjnych w tym obszarze.
- 10 kwietnia 2013 rok - udział Pauliny Suchankovej w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania Kobiet i Mężczyzn na temat przemocy ekonomicznej. Prezentacja projektu oraz rekomendacji wypracowanych przez Fundację CPK w zakresie zmian legislacyjnych w tym zakresie.

- 18 kwietnia 2013 rok - spotkanie z przedstawicielami światowej sieci Johnson & Johnson na temat działalności Fundacji CPK, w tym działalności związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 15 maja 2013 rok - wykład Marty Krawczyńskiej dla studentów prawa na temat działalności Fundacji CPK, w tym związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 19 - 2 maja 2013 rok - udział w spotkaniu Krajowego Zespołu Monitorującego Wdrażanie Krajowego Programu Działań na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
- 27 - 28 maja 2013 rok - udział w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania na temat projektu badań dotyczących kosztów związanych z przemocą wobec kobiet. W wystąpieniu Urszula Nowakowska podkreślała konieczność włączenia do badania kwestii związanych z przemocą ekonomiczną.
- 28 maja 2013 rok - spotkanie robocze z przedstawicielami Krajowej Rady Komorniczej oraz klientkami Fundacji CPK dotyczące prowadzenia wspólnej strony internetowej na temat alimentów.
- 4 czerwca 2013 rok - spotkanie z liderkami organizacji kobiecych z Azerbejdżanu na temat działalności Fundacji CPK, w tym działalności związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 14 -15 czerwiec 2013 rok - Organizacja stoiska Fundacji CPK podczas Kongresu Kobiet. Realizowanie doradztwa dla uczestniczek Kongresu Kobiet, upowszechnianie ulotek i poradnika dotyczącego przemocy ekonomicznej.
- 20 - 21 czerwiec 2013 rok - Spotkanie partnerów projektu Family Justice Centers w Amsterdamie. W ramach spotkania przedstawicielki z Polski podkreślały wagę włączenia przemocy ekonomicznej do planu pracy partnerów projektu.
- 21 czerwca 2013 rok - spotkanie z liderkami organizacji kobiecych z Tadżykistanu na temat działalności Fundacji CPK, w tym działalności związanych z zapobieganiem przemocy ekonomicznej i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 27 czerwca 2013 rok - wystąpienie Urszuli Nowakowskiej na konferencji organizowanej przez Wojewodę Mazowieckiego na temat przemocy w rodzinie.

Podkreślono m.in. kwestie związane z przemocą ekonomiczną i potrzebą wzmocnienia ekonomicznego kobiet.

Ponadto w ramach projektu odbyło się kilka spotkań indywidualnych z parlamentarzystkami oraz przedstawicielami biznesu i organizacji pozarządowych mających na celu budowanie poparcia dla proponowanych przez Fundację CPK zmian legislacyjnych. Propozycje zmian legislacyjnych były także konsultowane ze współpracującymi z Fundacją CPK prawnikami.

Powyższe dane dają podstawy do uznania, iż zakładany rezultat miękki projektu został całkowicie spełniony.

4.4. Rezultaty twarde projektu

W ramach projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano osiągnięcie następujących rezultatów twardych:

Rezultaty twarde projektu:

- **Zorganizowanie w każdym oddziale i ewentualnie biurze Fundacji CPK co najmniej raz w tygodniu dyżuru specjalistów – porad prawno finansowych i socjalno – finansowych, udzielenie min. 900 porad ponad 600 uczestnikom programu**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano realizację 900 godzin konsultacji prawno – finansowych i socjalno – finansowych dla ok. 600 kobiet. Konsultacje te były prowadzone przez prawników.

Ogółem dokumentacja projektowa potwierdza, iż przeprowadzono ponad 900 konsultacji (913 konsultacji prawno - finansowych i socjalno - finansowych) dla 625 klientek. Część klientek Fundacji CPK korzystała z tych konsultacji kilkakrotnie. Porady cieszyły się ogromnym zainteresowaniem wśród kobiet. Zainteresowanie poradami prawno – finansowymi oraz socjalno - finansowymi było tak duże, że nie zawsze możliwe było zaspokajanie tej potrzeby klientek na bieżąco.

Z uwagi na przekroczenie zakładanego limitu porad udzielanych, gdzie w założeniu porad miano udzielić 600 klientkom, rezultat ten uznaje się za spełniony całkowicie w wymiarze 105%.

DZIAŁANIE	ILOŚĆ GODZIN	LICZBA UCZESTNIKÓW
Konsultacje prawno – finansowe Konsultacje socjalno – finansowe	913 konsultacji	625 kobiet (w tym 156 uczestniczek szkoleń finansowych)

- **Zorganizowanie pogadarek i szkoleń dla kobiet związane z edukacją finansową: 210 kobiet przez 162 godziny szkoleń**

W projekcie „Budowanie niezależności finansowej kobiet” zakładano realizację tematycznych szkoleń i pogadarek dla kobiet. W szkoleniach udział wzięły 284 kobiety (co stanowi odpowiednik 136% założeń projektowych).

Łącznie zrealizowano 174 godziny szkoleń. Docelowo do 31.12.2013 planowane jest dodatkowo zrealizowanie 2 warsztatów finansowych dla kobiet i kilka pogadarek tematycznych w zakresie edukacji dotyczącej przemocy ekonomicznej i budowania niezależności ekonomicznej. Szkolenia były realizowane w następujących terminach i miejscach:

MIEJSCE REALIZACJI SZKOLENIA	DATA	ILOŚĆ UCZESTNIKÓW	ILOŚĆ GODZIN TRENERZY ZEW./TRENERZY WEW.	PROWADZĄCY ZAJECIA
Żyrardów	3. i 5.12.2012	3	0/6	Marta Krawczyńska
Łódź	16.2.2013	6	6/0	Anna Stefaniak
Warszawa - Piękna	26.02.2012; godz. 17:30 ALIMENTY	16	0/3	Robert Damski, komornik, wolontariusz
Warszawa - Piękna	1.3.2013; godz. 17:30 EKSMISJA	19	0/3	Robert Damski, komornik, wolontariusz

Żyrardów	2 i 8 marca	6	6/0	Katarzyna Tarnowska
Łódź	gr I - 8 i 15 marca godz 17.00-20.0	9	6/0	Anna Stefaniak
Warszawa - Piękna	czwartki 7.,14,21 i może jeszcze 28.3. godz. 17:30-20 grupa kobiety II	12	9/0	Katarzyna Tarnowska
Warszawa - Piękna	soboty 9., 16., i 23.3. godz. 10-13 grupa kobiety I	14	12/6	Edyta Błażej, Paulina Suchankova
Łódź	gr.II- 16 marca godz 11.00 -17.00	6	6/0	Anna Stefaniak
Wrocław	2 i 16 marca 2013 r.	16	6/0	Joanna Nogal
Wrocław	12 i 15 marzec 2013 r.	7	6/0	Joanna Nogal
Wrocław	19 i 22 marzec 2013	11	6/0	Joanna Nogal
Gdańsk	9 kwietnia	5	6/0	Dominika Kostrzewa Alicja Rosicka
Sopot	11-12 kwietnia	15	6/0	Dominika Kostrzewa Alicja Rosicka
Kampinos	czw. 18.4. i 25.4. 15-18	4	6/0	Katarzyna Tarnowska
Łazy	piątek 19.4. i 26.4. 15-18	7	6/0	Katarzyna Tarnowska
Rumia	25 kwietnia	12	6/0	Dominika Kostrzewa Alicja Rosicka
Teresin	26.4. 17-20	13	3/0	Katarzyna Tarnowska
Warszawa - Piękna	25.4.2013	16	0/3	komorniczka
Żyrardów	17.4.2013	6	6/0	Katarzyna Tarnowska
Ożarów	22.4. i 29.4.2013	4	6/0	Katarzyna Tarnowska
Łódź	Piątki: 05.04.2013,12.04.2013, 19.04.2013 godz. 17:00-20.00	8	9/0	Anna Stefaniak
Łódź	Sobota 20.04.2013 godz. 11:00-17:00	7	6/0	Anna Stefaniak
Wrocław	9 maja 2013	8	0/2	prawnik
Łubiec k. Leszna Oddział Dziennego Pobytu	17.5.2013	12	5/0	Katarzyna Tarnowska
Wrocław	16.5. i 19.5.2013	6	6/0	Joanna Nogal
Gdańsk	16.5.2013	11	6/0	Dominika Kostrzewa Alicja Rosicka
Warszawa - Piękna	21.05	4	0/2	wykonawca zewn. Wolontariusz
Warszawa - Piękna	23 maja 2013	15	0/3	komorniczka
Rumia	23 maja 2013	6	6/0	Dominika Kostrzewa Alicja Rosicka
		284	146/28	

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Zorganizowanie w każdym oddziale i ew. biurze co najmniej 1 dyżuru miesięcznie dla absolwentek szkoleń finansowych, odbycie porady przez 50% kobiet – 105;**

W projekcie „Budowanie niezależności finansowej kobiet” zakładano realizację konsultacji indywidualnych dla kobiet, które ukończyły szkolenia finansowe. Konsultacje te miały mieć charakter follow-up, realizowane miały być w ramach minimum 1 dyżuru w każdym miesiącu. Konsultacje ściśle powiązane były ze szkoleniem. Najczęściej realizatorem konsultacji był trener prowadzący dane szkolenie. Z konsultacji skorzystało 156 uczestniczek szkoleń.

DZIAŁANIE	LICZBA UCZESTNIKÓW
Konsultacje follow-up dla uczestniczek szkoleń finansowych	156 uczestniczek szkoleń finansowych)

Rezultat ten został spełniony w stosunku do pierwotnie zakładanego w 149%. Znacznie zostały przekroczone wskaźniki pierwotne.

- **Szkolenia dla dziewcząt związane z edukacją finansową: 176 dziewcząt przez 96 godzin szkoleń**

W projekcie „Budowanie niezależności finansowej kobiet” zakładano realizację tematycznych szkoleń i pogadanek dla dziewcząt. W ramach tych przedsięwzięć przeszkolono 221 dziewcząt. Tematyka szkoleń dotyczyła zarządzania finansami osobistymi. Celem szkoleń było kształtowanie zdrowych postaw wobec pieniędzy, nawyków świadomego zarządzania posiadanymi środkami finansowymi i niematerialnymi oraz budowania niezależności finansowej. Dodatkowo szkolenia zawierały elementy takie jak wytyczanie celów finansowych, kreowanie własnego budżetu, identyfikacja złych i dobrych nawyków dotyczących zakupów, wydawania i zdobywania pieniędzy, oszczędzanie i narzędzia służące do oszczędzania, informacje o produktach finansowych dla młodych osób.

Zrealizowano łącznie 13 warsztatów dla 221 dziewcząt (to stanowi odpowiednik 126% założeń projektowych). Dodatkowo do 31.12.2013 planowana jest realizacja 2 części dodatkowych warsztatu finansowego dla dziewcząt. Szkolenia były realizowane w następujących terminach i miejscach:

MIEJSCE REALIZACJI SZKOLENIA	DATA	ILOŚĆ UCZESTNIKÓW	ILOŚĆ GODZIN	PROWADZĄCY ZAJECIA
Wrocław	25 luty 2013 r. i 04 marzec 2013 r. (2 razy po 3 godziny)	11	6	Joanna Nogal
Żyrardów	1.3.2013	23	3	Katarzyna Tarnowska
Ożarów I.grupa	15 kwietnia 13 :30 do 15:15	7	3	Katarzyna Tarnowska
Ożarów II.grupa	16 kwietnia 13 :30 do 15:15	9	3	Katarzyna Tarnowska
Teresin	23.4.2013	34	3	Katarzyna Tarnowska
Sopot	11-12 kwietnia	7	6	Dominika Kostrzewa Alicja Rosicka
Rumia	18 kwietnia	12	6	Dominika Kostrzewa Alicja Rosicka
Miejski Ośrodek Wychowawczy w Łodzi ul Drewnowska	6 maja 2013	8	6	Anna Stefaniak
ZSZ w Poddębicach	7 maj 2013 r.	12	6	Anna Stefaniak
Technikum w Chodakowie	2 grupy środa 15 maja 2013	39	3	Katarzyna Tarnowska
LO w Chodakowie	2 grupy - 16 maj 2013	24	6	Katarzyna Tarnowska
Szkoła zawodowa w Chodakowie	2 grupy; 22 maja 2013	20	5	Katarzyna Tarnowska
Gimnazjum nr 40 Łódź 93-130 ul. Kaliska 25/27.	3 czerwca	15	6	Anna Stefaniak
		221	62	

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie, wskaźnik procentowy znacznie przekracza pierwotnie zakładany.

- **Przeprowadzenie superwizji i szkoleń dla 20 pracownic/ków Fundacji CPK**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano realizację superwizji i szkoleń dla pracowników Fundacji CPK. Superwizja miała charakter regularny i prowadzona była na bieżąco w trakcie realizacji projektu. Superwizja miała głównie charakter bezpośredni, czasami ze względu na pilny charakter podejmowanych działań odbywała się telefonicznie i/lub mailowo. W okresie realizacji projektu zorganizowano następujące szkolenia superwizyjne:

- 26 - 27.02.2013 rok - superwizja trenerek szkoleń finansowych z całego kraju.

Przeprowadzona superwizja miała charakter szkoleniowy, polegała na analizie dotychczasowych doświadczeń trenerów prowadzących szkolenia w pracy z klientką doświadczającą przemocy ekonomicznej, przeformułowaniu programu szkoleń z zakresu zarządzania finansami oraz uzupełnieniu baterii narzędzi warsztatowych a także materiałów edukacyjnych.

- 2 - 3.04.2013 rok - superwizja szkoleń finansowych z dyrektorkami oddziałów w Warszawie.
- 24 - 25.06.2013 rok - zorganizowano spotkanie superwizyjne w Żyrardowie dla załogi Fundacji CPK – dyrektorek, prawniczek a także innych osób zaangażowanych w zarządzanie programem, w tym pracowników włączonych w jego realizację.

W superwizjach łącznie uczestniczyło 21 osób – pracowników Fundacji CPK zaangażowanych w realizację projektu. Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Opracowanie niezbędnika dla pracowników instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dotyczącego finansowego i ekonomicznego wzmocnienia kobiet doświadczających przemocy i wydanie go w nakładzie 5000 egzemplarzy.**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano opracowanie niezbędnika dla pracowników instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W ramach opracowywania publikacji kluczowym elementem było wyłonienie kwestii istotnych do przekazania instytucjom wspierającym lub mogącym mieć do czynienia z kobietami doświadczającymi przemocy ekonomicznej.

Celem takich działań było dostosowanie treści publikacji i skuteczna dystrybucja do osób bezpośrednio pracujących z problemem (pracowników socjalnych, nauczycieli, pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych, pracowników domów dziecka, pracowników organizacji niosących pomoc kobietom i dziewczętom).

W trakcie realizacji programu zmieniono w uzgodnieniu z Fundacją im. L. Kronenberga koncepcje niezbędnika o przemocy ekonomicznej adresowanego do instytucji współpracujących z kobietami doświadczającymi przemocy. Podzielono publikację na samodzielnie części skierowane do poszczególnych grup zawodowych. Do opracowania publikacji wykorzystano istniejące już niezbędniki – dla sędziów, policjantów, prokuratorów, pracowników socjalnych, nauczycieli, pracowników służby zdrowia, pracodawców. Niezbędniki zostały uzupełnione o kwestie przemocy ekonomicznej. Ponadto seria została uzupełniona o 1 nowy poradnik adresowany dla instytucji finansowych. Poradnik wydano w liczbie 4000 egzemplarzy.

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Aktualizacja istniejących poradników dla kobiet – ofiar przemocy i dla specjalistów o kwestie związane z przemocą ekonomiczną w łącznym nakładzie min. 10.000 egzemplarzy.**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano aktualizację poradników adresowanych dla kobiet ofiar przemocy i poradników adresowanych do specjalistów pracujących z docelową grupą.

Aktualizacji poddano 2 poradniki opracowane przez zespół specjalistów Fundacji CPK: „Jeśli jesteś ofiarą przemocy” i oraz „Uwolnij się z krzywdzącego związku”. Ponadto dodrukowano ulotkę dot. przemocy ekonomicznej, gdyż jej cały nakład wydany w pierwszej edycji programu rozszedł się. Publikacje łącznie wydano w liczbie 7500 egzemplarzy.

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Wypracowanie propozycji definicji przemocy ekonomicznej w celu uzupełnienia polskiego prawa i jej przedłożenie 5 przedstawicielom władz ustawodawczych**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano opracowanie definicji przemocy ekonomicznej. Definicja ta miała być przedłożona minimum 5 przedstawicielom władz ustawodawczych m.in. w celu uzupełnienia polskiego prawa.

Działania podjęte na rzecz włączenia definicji przemocy ekonomicznej do polskiego systemu prawnego miały swoje uzasadnienie praktyczne. Przede wszystkim uwzględnienie w prawodawstwie przemocy ekonomicznej pozwoliłoby na zastosowanie wobec sprawców takich samych środków zapobiegawczych, jak w przypadku innego rodzaju przemocy. Dawałoby to na przykład szansę występowania ofierze w charakterze oskarżyciela posiłkowego w sprawie karnej – co ma ogromne znaczenie w procesie dowodowym.

W efekcie takiej zmiany w prawie polskim, kobiety dotknięte przemocą ekonomiczną byłyby w stanie sprawniej i szybciej bronić swoich praw i interesu swoich dzieci m.in. dawałoby to im możliwość w dochodzeniu swoich praw i roszczeń finansowych. Uwzględnienie przemocy ekonomicznej w prawie umożliwiłoby

im również korzystniejsze w sensie finansowym wyjście z sytuacji problemowej – znaczne zmniejszenie lub zniesienie zobowiązań finansowych zaciąganych w sytuacji przemocy razem z partnerem, możliwość spokojnego wykonywania pracy zawodowej.

Ponadto włączenie definicji przemocy ekonomicznej w polski system prawny umożliwiłoby systemową zmianę w niesieniu pomocy kobietom doświadczającym przemocy ekonomicznej. Policja i prokuratura zobligowana byłaby wówczas do podjęcia odpowiednich procedur, nawet jeżeli nie będzie współwystępował inny rodzaj przemocy w rodzinie. Przedstawiciele tych instytucji będą mogli zastosować szeroką gamę środków zapobiegawczych. Uzupełnieniu uległ by również formularz Niebieskiej Karty, co spowodowałoby jednocześnie uwzględnienie kwestii przemocy ekonomicznej w pracy ekspertów zajmujących się pomocą ofiarom przemocy.

Mając na uwadze powyższe argumenty w ramach działań projektowych opracowano projekt definicji przemocy ekonomicznej i przedłożono go przedstawicielom władz ustawodawczych.

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Opublikowanie na stronie www.cpk.org.pl/finanse 5 newsów miesięcznie**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano publiczną prezentację programu w ramach publikowanych na stronie internetowej newsów. Projekt „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” był prezentowany publicznie przy okazjach specyficznych dla tego programu, jak i podczas każdego eventu realizowanego przez CPK. Informacje o realizacji programu, jego partnerach i źródle finansowania była przekazywana ustnie wszystkim uczestniczkom konsultacji indywidualnych, szkoleń i pogadank. Ponadto informacja na temat projektu była zawarta w materiałach szkoleniowych, ulotce, poradniku i innych materiałach edukacyjnych. W ramach zakładanego działania upubliczniono m.in. następujące informacje:

- 2 września 2012 rok - prawniczka i przewodnicząca Fundacji CPK brały udział w wywiadzie radiowym dot. przemocy ekonomicznej:

<http://www.polskieradio.pl/13/53/Artykul/676603,Coraz-czesciej-w-polskich-domach-dochodzi-do-przemocy-ekonomicznej->

- 4 września 2012 rok – Polskie Radio wywiadzie radiowym dot. przemocy ekonomicznej <http://www.polskieradio.pl/9/325/Artykul/676890,Przemoc-niejedno-ma-imie>
- 4 września 2012 rok – publikacja petycji dotyczącej przemocy ekonomicznej <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/akcje-konferencje-i-kampanie-spoeczne/3938-powiedz-nie-przemocy-ekonomicznej-wobec-kobiet-podpisz-petycje-do-premiera>
- 14 września 2012 rok - TVN rozmowa na temat przemocy wobec kobiet w związku z ujawnieniem doświadczeń związanych z przemocą domową przez znaną aktorkę dziendobry.tvn.pl/.../szokujace-wyznanie-katarzyny-figury,1,newest,
- 14 września 2012 rok - TVP 2 rozmowa o przemocy wobec kobiet
- 14 września 2012 rok - TV Superstacja rozmowa o przemocy wobec kobiet
- 16 września 2012 rok - publikacja na WWW Pozytywne zmiany dt. Petycji Fundacji CPK w sprawie zmian prawnych <http://pozytywnezmiiany.org/?m=201209>
- 23 września 2012 rok - Gazeta Wyborcza publikacja o przemocy domowej ujawnionej przez znaną aktorkę http://wyborcza.pl/1,76842,12537228,Katarzyna_Figura__bylam_bita_przez_mez_a__Czy_jej_wyznanie.html
- 4 października 2012 rok - ponowne udostępnienie Petycji Fundacji CPK do Premiera polski <http://recyklingidei.pl/aktualnosci/podpisz-petycje-nie-dla-przemocy-ekonomicznej-wobec-kobiet>
- 8 października 2012 rok - portal NGO publikacja o Petycji Fundacji CPK do premiera <http://www.ngo.pl/x/807031>;

- 6 listopad 2012 rok - Urszula Nowakowska, dyrektorka Fundacji CPK, wzięła udział w nagraniach internetowej TV w programie Rozmowy Agnieszki Kublik „Wideo Gazety Wyborczej”, gdzie powstały aż 4 materiały:
  - materiał pt. „Efekt Figury”, promując m.in. pojęcie „przemocy ekonomicznej” oraz trzyczęściowy cykl o przemocy:
    1. Cz. I. Duszenie i maltretowanie w dobrych domach
    2. Część II. By zatrzymać przemoc, trzeba szybciej reagować
    3. Część III. Dotyczyła Konwencji
- 22 listopad 2012 rok - news
http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114877,12906660,CPK_coraz_wiecej_kobiet_doswiadcza_przemocy_ekonomicznej.html
- 22 listopad 2012 rok - news
http://wgospodarce.pl/artykuly/1218-przemoc-ekonomiczna-wobec-kobiet-to-realny--to-realny_problem ;
- 23 listopad 2012 rok - news
<http://wiadomosci.onet.pl/kraj/co-piata-kobieta-doswiadcza-przemocy-ekonomicznej,1,5312191,wiadomosc.h>
- 23 listopad 2012 rok - news
<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/730161,Kobiety-coraz-czesciej-doswiadczaja-przemocy>
- 23 listopad 2012 rok - news
<http://laickie.pl/events/474/panel-dyskusyjny-przeciwdzialanie-przemocy-ekonomicznej-wobec-kobiet/>
- 23 listopad 2012 rok – news
http://mulfin.info/news,wiadomosci,co_pi_ta_kobieta_do_wiadacza_przemocy_ekonomicznej,280189.html
http://mulfin.info/news,wiadomosci,co_pi_ta_kobieta_do_wiadacza_przemocy_ekonomicznej,280189.html

- 28 listopad 2012 rok – news przemoc ekonomiczna wobec kobiet
http://www.facebook.com//FAQF6eIVMAQFnWUIWrV-aSwDPCF9L_xYV2Wzs0hYspLWkPw/gielda.wp.pl/kat,7511,title,Biuro-Pelnomocnika-Rzadu-ds-Rownego-Traktowania-16-Dni-Przeciw-Przemocy-Wobec-Kobiet-rzemoc,wid,15132498,wiadomosc.html?ticaid=1f9cc
- 28 listopad 2012 rok – news
 finanse.wp.pl/kat,7070,title,Biuro-Pelnomocnika-Rzadu-ds-Rownego...
- 28 listopad 2012 rok – news
http://magazyn.policja.waw.pl/porta1/mag/1267/37404/Przemoc_ekonomiczna.htm
- 28 listopad 2012 rok – news
http://www.facebook.com//IAQGLFSD2AQQQupJx4_QEzU48RSSypkUht_NyMC_VWfcN7Gw/www.ruchpalikota.org.pl/ruch-kobiet/wanda-nowicka-w-debacie-budowanie-niezaleznosci-finansowej-kobiet
- 29 Listopad 2012 rok - Urszula Nowakowska była gościem programu "Teraz Polska!" w Radiu Tok FM, broniła postulatów Fundacji CPK w sferze przeciwdziałania przemocy ekonomicznej, a także PRAWA WSZYSTKICH KOBIET do równego traktowania.
- 30 listopad 2012 rok – news
http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,114377,12913667,Przemoc_ekonomiczna_wobec_kobiet_wstydlivy_polski.html
- 7 grudnia 2012 rok - TVP Polsat o przemocy wobec Kobiet w związku z Galą Wyróżnienia Białej wstążki 2012 rok
- 7 grudnia 2012 rok -TVP Superstacja o przemocy wobec Kobiet w związku z Galą Wyróżnienia Białej wstążki 2012 rok
- 7 grudnia 2012 rok –news
<http://www.komornik.pl/index.php/z-krk-zobacz-wiecej/579-gala-wyroznienie-bialej-wstazki>

- 10 grudnia 2012 rok - Gazeta Wyborcza publikacja o przemocy wobec kobiet
wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/2029020,114877,13024514.html
- 13 grudnia 2012 rok - Radio Bartoszyce audycja o przemocy wobec kobiet, w tym przemocy ekonomicznej
- 13 grudnia 2012 rok - TVP Bartoszyce program o przemocy wobec kobiet , w tym przemocy ekonomicznej
- Grudzień 2012 rok - publikacja o równouprawnieniu

<http://menstream.pl/wiadomosci-kariera/rzad-kombinuje-planuje-szuka-sposobu-a-kobiety-i-tak-zostana-w-domach-bo-w-polsce-to-mezczyzni-maja-robic-kariery,0,1218157.html>

- 30 stycznia 2013 rok – Newsweek na temat dyskryminacji Kobiet w nietradycyjnych zawodach – odmiana przemocy ekonomicznej;
- 4 lutego 2013 rok - Polskie Radio 4 na temat przemocy wobec Kobiet, w tym przemocy ekonomicznej
- 13 lutego 2013 rok – TVP Pytanie na Śniadanie wywiad z Urszulą Nowakowską na temat przemocy ekonomicznej

<http://pytanieinasniadanie.tvp.pl/10060678/kobiety-punkt-widzenia/kobiety-ofiarami-przemocy-ekonomicznej>

- 13 lutego 2013 rok – Wysokie Obcasy wywiad z Urszulą Nowakowską na temat przemocy wobec kobiet

http://www.wysokieobcasy.pl/wysokieobcasy/1,53664,13321966,Maz_nie_dal_pieniedzy_na_buty_Przemoc_to_nie_tylko.html

- 24 lutego 2013 rok – Gazeta Prawna o przemocy ekonomicznej rozmowa z Urszulą Nowakowską, Pauliną Suchankovą oraz klientką Fundacji CPK

<http://kobieta.dziennik.pl/twoje-emocje/artykuly/420236,kobiety-w-zlotych-klatkach.html>

- 8 marca 2013 rok - news o przemocy ekonomicznej

<http://www.rozbrat.org/publicystyka/kontrola-spoeczna/3895-o-przemocy-ekonomicznej-wobec-kobiet>

- 13 marca 2013 rok – Ekspres Bydgoski o przemocy ekonomicznej rozmowa z Urszulą Nowakowską
- 13 marca 2013 rok – portal związkowy na temat przemocy ekonomicznej

<http://ozzip.pl/teksty/publicystyka/spoleczenstwo/item/1537-przemoc-ekonomiczna-wobec-kobiet>

- 28 marca 2013 rok - Dzień Dobry TVN na temat odpowiedzialnego ojcostwa w płacenia alimentów (Urszula Nowakowska i rapper)

<http://dziendobry.tvn.pl/wideo,2064,n/nie-opuszczaj-mnie-i-szanuj-moja-mame,81577.html>

- 3 kwietnia 2013 rok - Polskie Radio na temat odpowiedzialnego ojcostwa w płacenia alimentów (Urszula Nowakowska i rapper)

<http://www.polskieradio.pl/7/163/Artykul/815580,Badz-mezczyzna-nie-opuszczaj-ich>

- 29 kwietnia 2013 rok - Wirtualna Polska o przemocy ekonomicznej:

<http://dzieci.pl/kat,1024231,title,Niebezpieczna-przemoc-ekonomiczna,wid,15534759,wiadomosc.html?smgputicaid=610945>

- 20 czerwca 2013 rok – TVP2 o przemocy domowej, w tym ekonomicznej (Urszula Nowakowska)

- 23 czerwca 2013 rok – Polish Radio TOK FM o przemocy ekonomicznej i rekomendacjach Fundacji CPK : Urszula Nowakowska

<https://www.facebook.com/Centrum.Praw.Kobiet/posts/487094224693911>

Dokumentacja projektu potwierdza realizację zakładanego działania. Opublikowano 50 aktualności, 32 informacje w dziale o projekcie/aktualności z innej prasy, wywiadów i publikacji dot. przemocy ekonomicznej, 2 nowe odpowiedzi autorstwa koordynatorki programu

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Zorganizowanie lub udział w 20 debatach i spotkaniach z przedstawicielami instytucji, zaangażowanych w niesienie pomocy klientkom programu i uświadamianie ich o istnieniu przemocy ekonomicznej**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano organizację lub udział w 20 debatach i spotkaniach z przedstawicielami instytucji, zaangażowanych w niesienie pomocy klientkom programu. Celem tych spotkań miało być uświadomienie ich o istnieniu przemocy ekonomicznej i propagowanie działań zmierzających do przeciwdziałania zjawisku. Dokumentacja wewnętrzna projektu potwierdza zorganizowanie debat bądź udział w danych spotkaniach:

- 13 września 2012 rok - przygotowanie petycji do premiera „NIE DLA PRZEMOCY EKONOMICZNEJ WOBEC KOBIET”, petycje zamieszczono m.in. na portalu www.petycjeonline.pl
- 17-20 października 2012 rok - udział w dorocznej konferencji WAVE w Londynie. W ramach konferencji prowadzenie przez Urszulę Nowakowską warsztatu na temat prawnych instrumentów ochrony kobiet przed przemocą, w tym przemocą ekonomiczną.
- 15-17 listopada 2012 rok - udział w konferencji zorganizowanej przez WAVE w Wiedniu podsumowującej projekt PROTECT II dotyczący ochrony kobiet zagrożonych ciężkim uszkodzeniem ciała lub zabójstwem oraz oceny i zarządzania ryzykiem.
- 22 listopada 2012 rok - Zorganizowanie debaty „Przeciwdziałanie przemocy ekonomicznej”. W debacie wzięło udział ponad 60 osób a wśród prelegentów znalazły się m.in. posłanki: Katarzyna Piekarska – posłanka SLD, Wanda Nowicka – posłanka Ruchu Palikota, Magdalena Kochan – posłanka Platformy Obywatelskiej, przedstawiciele Krajowej Izby Komorniczej oraz Fundacji L. Kronenberga przy CITI Handlowy, pracodawców i ich organizacji oraz Związku Pracodawców Warszawy i Mazowsza a także Forum Odpowiedzialnego Biznesu.
- 26-27 listopada 2012 rok udział w dorocznej konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Pracy na temat przemocy domowej.

- 27 listopada 2012 rok - prelekcja Urszuli Nowakowskiej dotycząca Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu i Zwalczeniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej podczas konferencji zorganizowanej przez stowarzyszenie ELSA – Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Prawa w Gdańsku. W wystąpieniu podkreślano kwestie związane z wymogami konwencji w zakresie przemocy ekonomicznej i konieczności wprowadzenia pojęcia do polskiego prawa.
- 4 grudnia 2012 rok - wystąpienie podczas konferencji zorganizowanej przez Prokuraturę Generalną na temat oceny ryzyka zagrożenia ciężkim uszkodzeniem ciała lub zabójstwem w związku z przemocą w rodzinie. Podkreślano kwestie związane z zabójstwami związanymi z przemocą ekonomiczną – zaprezentowano studium przypadku (sprawa klientki Fundacji CPK).
- 7 grudnia 2012 rok – udział w Panel-u o przemocy ekonomicznej, zorganizowanym w trakcie gali Wyróżnienie Białej Wstążki. W spotkaniu wzięli udział m.in. p. Norbert Konarzewski Dyrektor Programowy Fundacji im. L. Kronenberga przy Banku CITI Handlowym, p. Robert Damski Rzecznik Prasowy Krajowej Rady Komorniczej oraz p. Jarosław Polanowski, prokurator i doradca ds. ofiar przemocy. Debata słuchało ponad 150 uczestników.
- 13 grudnia 2012 rok - wystąpienie Urszuli Nowakowskiej na konferencji zorganizowanej przez władze samorządowe w Bartoszycach. Wystąpienie dotyczyło porównania standardów zawartych w Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu i Zwalczeniu Przemocy wobec kobiet i Przemocy Domowej w zakresie ochrony kobiet i dzieci przed przemocą oraz polskich instrumentów prawnych i rozwiązań instytucjonalnych w tym obszarze. Mowa była również o przemocy ekonomicznej i konieczności wprowadzenia tego pojęcia do polskiego prawa.
- 23 stycznia 2013 rok - udział w spotkaniu konsultacyjnym zorganizowanym przez Fundację Helsińską Praw Człowieka na temat upowszechniania wytycznych ONZ dotyczących przestrzegania praw człowieka w prowadzonej działalności gospodarczej. Urszula Nowakowska podkreślała kwestie związane z ochroną i wsparciem przez pracodawców kobiet doświadczających przemocy domowej, w tym przemocy ekonomicznej.

- 25 styczeń 2013 rok - Udział w konferencji "Wdrażanie wytycznych ONZ ds. Biznesu i Praw Człowieka - możliwości, wyzwania i krajowe plany działania"
- 30 stycznia 2013 rok - udział w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania na temat zwalczania przemocy wobec Kobiet o Przemocy domowej. Urszula Nowakowska podkreślała konieczność włączenia do polskiego prawa pojęcia przemocy ekonomicznej.
- 2 luty 2013 rok – spotkanie z dyrektorem Zakładu Karnego dla Kobiet w Warszawie – Grochów. Podczas spotkania poruszono m.in. kwestie związane z pomocą dla kobiet doświadczających przemocy, które odbywają karę pozbawienia wolności za czyny karalne
- 7-8 lutego 2013 rok – Spotkanie partnerów projektu Family Justice Centers w Amsterdamie. Przedstawicielki z Polski podkreślały wagę włączenia przemocy ekonomicznej do planu pracy partnerów projektu.
- 11 luty 2013 rok – doroczne spotkanie koalicji antydyskryminacyjnej dotyczące planu pracy na rok 2013. W trakcie wystąpienia Urszula Nowakowska podkreślała kwestie związane z przemocą ekonomiczną.
- 12 luty 2013 rok - spotkanie robocze z rzecznikiem Krajowej Rady Komorniczej dotyczące współpracy z Fundacją CPK w zakresie przeciwdziałania przemocy ekonomicznej.
- 19 luty 2013 rok - spotkanie z młodym rapperem na temat współpracy w ramach wspólnej kampanii dotyczącej odpowiedzialnego ojcostwa, w tym płacenia alimentów na rzecz dziecka.
- 26 luty 2013 rok - udział w spotkaniu Krajowego Zespołu Monitorującego Wdrażanie Krajowego Programu Działań na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
- 26 luty 2013 rok - spotkanie robocze z rzecznikiem Krajowej Rady Komorniczej dotyczące współpracy z Fundacją CPK w zakresie przemocy ekonomicznej.
- 6-7 marca 2013 rok - Spotkanie partnerów projektu Family Justice Centers w Amsterdamie - przedstawicielki z Polski podkreślały wagę włączenia przemocy ekonomicznej do planu pracy partnerów.
- 15 marca 2013 rok - spotkanie konsultacyjne z przedstawicielami biura Rzecznika Praw Obywatelskich związane z badaniami i raportem Rzecznika

na temat przemocy domowej. Urszula Nowakowska podkreślała konieczność uwzględnienia w badaniach i raporcie kwestii przemocy ekonomicznej.

- 16 marca 2013 rok - spotkanie z liderkami szwedzkich organizacji kobiecych na temat działalności Fundacji CPK, w tym działań związanych z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 20 marca 2013 rok - udział w konsultacjach organizowanych przez Ministerstwo Pracy na temat godzenia życia rodzinnego i zawodowego. W ramach konsultacji przedstawicielka Fundacji CPK podkreślała szczególną sytuację kobiet doświadczających przemocy w relacjach rodzinnych.
- 24 marca 2013 rok - udział Urszuli Nowakowskiej w debacie panelowej organizowanej przez Forum Kobiet Lewicy na temat wpływu kryzysu na życie kobiet. Podkreślona została kwestia szczególnie trudnej sytuacji kobiet doświadczających przemocy, w tym przemocy ekonomicznej oraz działań na rzecz budowania niezależności finansowej kobiet. Konferencja była zorganizowana w Sali Kongresowej PKiN, szacunkowo brało w niej udział kilka tysięcy kobiet.
- 6 kwietnia 2013 rok - wykład Urszuli Nowakowskiej podczas konferencji zorganizowanej na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego na temat zakresu dostosowania polskiego prawa do wymagań Konwencji Europejskiej dt. przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Podkreślono m.in. kwestie związane z przemocą ekonomiczną i potrzebą zmian legislacyjnych w tym obszarze.
- 10 kwietnia 2013 rok - udział Pauliny Suchankovej w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania Kobiet i Mężczyzn na temat przemocy ekonomicznej. Prezentacja projektu oraz rekomendacji wypracowanych przez Fundację CPK w zakresie zmian legislacyjnych w tym zakresie.
- 18 kwietnia 2013 rok - spotkanie z przedstawicielami światowej sieci Johnson & Johnson na temat działalności Fundacji CPK, w tym działalności związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 15 maja 2013 rok - wykład Marty Krawczyńskiej dla studentów prawa na temat działalności Fundacji CPK, w tym związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.

- 19 - 2 maja 2013 rok - udział w spotkaniu Krajowego Zespołu Monitorującego Wdrażanie Krajowego Programu Działań na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
- 27 - 28 maja 2013 rok - udział w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania na temat projektu badań dotyczących kosztów związanych z przemocą wobec kobiet. W wystąpieniu Urszula Nowakowska podkreślała konieczność włączenia do badania kwestii związanych z przemocą ekonomiczną.
- 28 maja 2013 rok - spotkanie robocze z przedstawicielami Krajowej Rady Komorniczej oraz klientkami Fundacji CPK dotyczące prowadzenia wspólnej strony internetowej na temat alimentów.
- 4 czerwca 2013 rok - spotkanie z liderkami organizacji kobiecych z Azerbejdżanu na temat działalności Fundacji CPK, w tym działalności związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 14 -15 czerwiec 2013 rok - Organizacja stoiska Fundacji CPK podczas Kongresu Kobiet. Realizowanie doradztwa dla uczestniczek Kongresu Kobiet, upowszechnianie ulotek i poradnika dotyczącego przemocy ekonomicznej.
- 20 - 21 czerwiec 2013 rok - Spotkanie partnerów projektu Family Justice Centers w Amsterdamie. W ramach spotkania przedstawicielki z Polski podkreślały wagę włączenia przemocy ekonomicznej do planu pracy partnerów projektu.
- 21 czerwca 2013 rok - spotkanie z liderkami organizacji kobiecych z Tadżykistanu na temat działalności Fundacji CPK, w tym działalności związanych z zapobieganiem przemocy ekonomicznej i budowaniem niezależności finansowej kobiet.
- 27 czerwca 2013 rok - wystąpienie Urszuli Nowakowskiej na konferencji organizowanej przez Wojewodę Mazowieckiego na temat przemocy w rodzinie. Podkreślono m.in. kwestie związane z przemocą ekonomiczną i potrzebą wzmacniania ekonomicznego kobiet.

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Zorganizowanie lub aktywny udział w 5 spotkaniach z przedstawicielami władzy ustawodawczej i wykonawczej w ramach upowszechniania definicji przemocy ekonomicznej**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano aktywny udział w 5 spotkaniach z przedstawicielami władzy ustawodawczej i wykonawczej w ramach działań służących upowszechnianiu definicji przemocy ekonomicznej w polskim prawie. Dokumentacja wewnętrzna projektu potwierdza m.in. zorganizowanie bądź udział w danych spotkaniach:

- 22 listopada 2012 rok - Zorganizowanie debaty „Przeciwdziałanie przemocy ekonomicznej”. W debacie wzięło udział ponad 60 osób a wśród prelegentów znalazły się m.in. posłanki: Katarzyna Piekarska – posłanka SLD, Wanda Nowicka – posłanka Ruchu Palikota, Magdalena Kochan – posłanka Platformy Obywatelskiej, przedstawiciele Krajowej Izby Komorniczej oraz Fundacji L. Kronenberga przy CITI Handlowy, pracodawców i ich organizacji oraz Związku Pracodawców Warszawy i Mazowsza a także Forum Odpowiedzialnego Biznesu
- 30 stycznia 2013 rok - udział w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania na temat zwalczania przemocy wobec Kobiet o Przemocy domowej. Urszula Nowakowska podkreślała konieczność włączenia do polskiego prawa pojęcia przemocy ekonomicznej.
- 26 luty 2013 rok - udział w spotkaniu Krajowego Zespołu Monitorującego Wdrażanie Krajowego Programu Działań na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
- 15 marca 2013 rok - spotkanie konsultacyjne z przedstawicielami biura Rzecznika Praw Obywatelskich związane z badaniami i raportem Rzecznika na temat przemocy domowej. Urszula Nowakowska podkreślała konieczność uwzględnienia w badaniach i raporcie kwestii przemocy ekonomicznej.
- 10 kwietnia 2013 rok - udział Pauliny Suchankovej w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania Kobiet i Mężczyzn na temat przemocy ekonomicznej. Prezentacja projektu oraz rekomendacji wypracowanych przez CPK w zakresie zmian legislacyjnych w tym zakresie.

- 27 - 28 maja 2013 rok - udział w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania na temat projektu badań dotyczących kosztów związanych z przemocą wobec kobiet. W wystąpieniu Urszula Nowakowska podkreślała konieczność włączenia do badania kwestii związanych z przemocą ekonomiczną.

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Prowadzenie działań zmierzające do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz przyjęcia definicji przemocy ekonomicznej.**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano prowadzenie działań zmierzających do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Działania te miały na celu m.in. propagowanie rozwiązań zmierzających do przeciwdziałania zjawisku przemocy ekonomicznej w odniesieniu do zaleceń propagowanych przez Konwencję Rady Europy.

Konwencja Rady Europy zawarła w definicji przemocy wobec kobiet – przemocy domowej – również przemoc ekonomiczną. Ratyfikując Konwencję Rady Europy polski ustawodawca powinien dążyć do włączenia definicji przemocy ekonomicznej do innych dziedzin prawa m.in. prawa karnego i aktów wykonawczych. Konwencja Rady Europy obliguje do działań na rzecz „uwłasnowolnienia i niezależności ekonomicznej kobiet, będących ofiarami przemocy”. Określa również, że wśród usług wsparcia dla ofiar przemocy winna się znaleźć pomoc finansowa, mieszkaniowa, świadczona na edukację, szkolenia służące znalezieniu zatrudnienia. Konwencja jednocześnie obliguje Państwo Polskie do asygnowania niezbędnych środków finansowych na rzecz realizacji powyższego, tym samym zwiększając radykalnie dostęp do pomocy dla ofiar przemocy. Dokumentacja wewnętrzna projektu potwierdza m.in. podjęcie następujących działań w tym aspekcie:

- 13 września 2012 rok - przygotowanie petycji do premiera „NIE DLA PRZEMOCY EKONOMICZNEJ WOBEC KOBIET”, petycje zamieszczono m.in. na portalu www.petycjeonline.pl

- 22 listopada 2012 rok - Zorganizowanie debaty „Przeciwdziałanie przemocy ekonomicznej”. W debacie wzięło udział ponad 60 osób a wśród prelegentów znalazły się m.in. posłanki: Katarzyna Piekarska – posłanka SLD, Wanda Nowicka – posłanka Ruchu Palikota, Magdalena Kochan – posłanka Platformy Obywatelskiej, przedstawiciele Krajowej Izby Komorniczej oraz Fundacji L. Kronenberga przy CITI Handlowym, pracodawców i ich organizacji oraz Związku Pracodawców Warszawy i Mazowsza a także Forum Odpowiedzialnego Biznesu
- 27 listopada 2012 rok - prelekcja Urszuli Nowakowskiej dotycząca Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu i Zwalczeniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej podczas konferencji zorganizowanej przez stowarzyszenie ELSA – Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Prawa w Gdańsku. W wystąpieniu podkreślano kwestie związane z wymogami konwencji w zakresie przemocy ekonomicznej i konieczności wprowadzenia tego pojęcia do polskiego prawa.
- 13 grudnia 2012 rok - wystąpienie Urszuli Nowakowskiej na konferencji zorganizowanej przez władze samorządowe w Bartoszycach. Wystąpienie dotyczyło porównania standardów zawartych w Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu i Zwalczeniu Przemocy wobec kobiet i Przemocy Domowej w zakresie ochrony kobiet i dzieci przed przemocą oraz polskich instrumentów prawnych i rozwiązań instytucjonalnych w tym obszarze. Mowa była również o przemocy ekonomicznej i konieczności wprowadzenia tego pojęcia do polskiego prawa.
- 30 stycznia 2013 rok - udział w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania na temat zwalczania przemocy wobec Kobiet o Przemocy domowej. Urszula Nowakowska w wystąpieniu podkreślała konieczność włączenia do polskiego prawa pojęcia przemocy ekonomicznej.
- 6 kwietnia 2013 rok - wykład Urszuli Nowakowskiej podczas konferencji zorganizowanej na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego na temat zakresu dostosowania polskiego prawa do wymagań Konwencji Europejskiej dt. przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Podkreślono m.in. kwestie związane z przemocą ekonomiczną i potrzebą zmian legislacyjnych w tym obszarze.

- 10 kwietnia 2013 rok - udział Pauliny Suchankovej w konsultacjach zorganizowanych przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania Kobiet i Mężczyzn na temat przemocy ekonomicznej. Prezentacja projektu oraz rekomendacji wypracowanych przez Fundację CPK w zakresie zmian legislacyjnych w tym zakresie.
- 15 maja 2013 rok - wykład Marty Krawczyńskiej dla studentów prawa na temat działalności Fundacji CPK, w tym związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet. Podkreślono m.in. kwestie związane z przemocą ekonomiczną i potrzebą zmian legislacyjnych w tym obszarze.

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Zorganizowanie lub aktywny udział w 10 spotkaniach z pracodawcami, ich uświadamianie nt. przemocy ekonomicznej o jej objawach w miejscu pracy i sposobie reagowania, włączenie min. 3 pracodawców w pilotażowy system pomocy.**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano organizację lub aktywny udział w 10 spotkaniach z pracodawcami w celu ich uświadamiania na temat przemocy ekonomicznej, w tym jej objawach w miejscu pracy oraz skutecznych sposobach reagowania. Zakładano również podjęcie współpracy z pracodawcami w ramach pilotażowego systemu pomocy. Dokumentacja wewnętrzna projektu potwierdza m.in. podjęcie następujących działań w tym aspekcie:

- 22 listopada 2012 rok - Zorganizowanie debaty „Przeciwdziałanie przemocy ekonomicznej”. W debacie wzięło udział ponad 60 osób a wśród prelegentów znalazły się m.in. posłanki: Katarzyna Piekarska – posłanka SLD, Wanda Nowicka – posłanka Ruchu Palikota, Magdalena Kochan – posłanka Platformy Obywatelskiej, przedstawiciele Krajowej Izby Komorniczej oraz Fundacji L. Kronenberga przy CITI Handlowy, pracodawców i ich organizacji oraz Związku Pracodawców Warszawy i Mazowsza a także Forum Odpowiedzialnego Biznesu.

- 26-27 listopada 2012 rok udział w dorocznej konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Pracy na temat przemocy domowej.
- 23 stycznia 2013 rok - udział w spotkaniu konsultacyjnym zorganizowanym przez Fundację Helsińską Praw Człowieka na temat upowszechniania wytycznych ONZ dotyczących przestrzegania praw człowieka w prowadzonej działalności gospodarczej. Urszula Nowakowska podkreślała kwestie związane z ochroną i wsparciem przez pracodawców kobiet doświadczających przemocy domowej, w tym przemocy ekonomicznej.
- 20 marca 2013 rok - udział w konsultacjach organizowanych przez Ministerstwo Pracy na temat godzenia życia rodzinnego i zawodowego. W ramach konsultacji przedstawicielka Fundacji CPK podkreślała szczególną sytuację kobiet doświadczających przemocy w relacjach rodzinnych.
- 18 kwietnia 2013 rok - spotkanie z przedstawicielami światowej sieci Johnson & Johnson na temat działalności Fundacji CPK, w tym działalności związanej z przemocą ekonomiczną i budowaniem niezależności finansowej kobiet.

Na podstawie powyższych danych uznano, iż rezultat ten został spełniony całkowicie.

- **Zebranie ankiet ewaluacyjnych od 105 kobiet i 88 dziewcząt (średnio 9 ankiet od kobiet i średnio 7 ankiet od dziewcząt miesięcznie) oraz opracowanie raportu końcowego**

W projekcie „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” zakładano ewaluację projektu. Celem ewaluacji była weryfikacja stopnia realizacji zakładanych rezultatów twardych i miękkich projektu. Ewaluacja była prowadzona przez ewaluatora zewnętrznego w oparciu o następujące metody:

- analizę dokumentacji (głównie weryfikacja rezultatów twardych) tzw. Desk Research
- ankietę dla uczestników projektu

W ramach działań ewaluacyjnych wykorzystano metodologię badania ewaluacyjnego opracowaną w pierwszej edycji projektu. W II etapie ewaluacji polegającym na analizie dokumentacji tzw. desk research oraz ilościowa i jakościowa analiza danych zawartych w ankietach ewaluacyjnych pozwoliła na opracowanie końcowego raportu ewaluacyjnego.

PODSUMOWANIE

5.3. PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ PROJEKTOWYCH

Projekt „Budowanie niezależności finansowej kobiet” był realizowany przy wsparciu stałej kadry Fundacji Centrum Praw Kobiet oraz personelu zewnętrznego. Program realizowany był przez: koordynatorkę, 6 prawniczek, 4 konsultantki ds. socjalnych, 26 trenerek, osobę odpowiedzialną za stronę internetową i stronę promocyjną, osobę odpowiedzialną za działania upowszechniające, 6 autorów aktualizacji poradników i niezbędników, korektora, edytorkę, ewaluatorkę, księgową, 2 informatyków.

W projekcie udział wzięło 625 kobiet i 221 dziewcząt, łącznie 846 osób. W ramach projektu zrealizowano następujące założenia:

Założenia projektu	Realizacja	Wskaźnik liczbowy realizacji
Zorganizowanie w każdym oddziale i ew. biurze co najmniej raz w tygodniu dyżuru specjalistów - porad prawno finansowych i socjalno-finansowych, udzielenie min. 900 porad ponad 600 uczestniczkom programu	Zrealizowano	913 konsultacji na rzecz 625 Kobiet
Zorganizowanie pogadanek i szkoleń dla kobiet związane z edukacją finansową: 210 kobiet przez 162 godziny szkoleń	Zrealizowano w wysokości 136% założeń	284
Zorganizowanie w każdym oddziale i ew. biurze co najmniej 1 dyżuru miesięcznie dla absolwentek szkoleń finansowych, odbycie porady przez 50% kobiet - 105;	Zrealizowano na 149% w stosunku do założeń - z uwagi na większą liczbę uczestniczek szkoleń finansowych i liczba absolwentek korzystających z doradztwa w ramach Follow - up jest większa - skorzystało 55% ucz. szkoleń	156
Szkolenia dla dziewcząt związane z edukacją finansową: 176 dziewcząt przez 96 godzin szkoleń	Zrealizowano w wysokości 126% założeń	221 dziewcząt
Przeprowadzenie superwizji i szkoleń dla 20 pracownic/ków	Zrealizowano	21
Opracowanie niezbędników dla pracowników instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie dotyczącego finansowego i	Zrealizowano	4000 egz.

ekonomicznego wzmocnienia kobiet doświadczających przemocy i wydanie go		
Aktualizacja istniejących poradników dla kobiet - ofiar przemocy i kwestie związane z przemocą ekonomiczną	Zrealizowano	7500 egz.
Wypracowanie propozycji definicji przemocy ekonomicznej do uzupełnienia polskiego prawa i jej przedłożenie 5 przedstawicielom władz ustawodawczych	Zrealizowano	5
Zebranie ankiet ewaluacyjnych od 105 kobiet i 88 dziewcząt (śr. 9 od kobiet i śr. 7 od dziewcząt miesięcznie) i opracowanie raportu końcowego	Zrealizowano	Zebranoankiety od ponad 250Kobiet i dziewcząt
Opublikowanie na stronie WWW.cpk.org.pl/finanse 5 newsów/mc,	Zrealizowano w 140%	50 aktualności , 32 informacje w dziale o projekcie/aktualności z innej prasy, wywiadów i publikacji dot. przemocy ekonomicznej, 2 nowe odpowiedzi faq autorstwa koordynatorki programu
Zorganizowanie lub udział w 20 debatach i spotkaniach z przedstawicielami instytucji, zaangażowanych w niesienie pomocy klientką programu i uświadamianie ich o istnieniu przemocy ekonomicznej	Zrealizowano	min. 20
Zorganizowanie lub aktywny udział w 5 spotkaniach z przedstawicielami władzy ustawodawczej i wykonawczej w ramach upowszechniania definicji przemocy ekonomicznej,	Zrealizowano	min. 5
Prowadzenie działań zmierzające do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, i definicji w której taka definicja jest ujęta.	Realizowano	36 spotkań/działań
Zorganizowanie lub aktywny udział w 10 spotkaniach z pracodawcami, ich uświadamianie nt. przemocy ekonomicznej o jej objawach w miejscu pracy i sposobie reagowania, włączenie min. 3 pracodawców w pilotażowy system pomocy.	Zrealizowano	11

Dzięki projektowi „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” znacznie wzrósł poziom wiedzy merytorycznej pracowników Fundacji CPK w zakresie nowych informacji w obszarze prawa bankowego i zarządzania finansami. Zespół Fundacji CPK pogłębił również swoje doświadczenie praktyczne w odniesieniu do pracy z klientkami dorosłymi, doświadczającymi przemocy ekonomicznej i klientkami nastoletnimi zagrożonymi jej doświadczaniem w przyszłości. Zespół Fundacji CPK wzbogacił się o nowe trenerki szkoleń finansowych w Warszawie, Łodzi i Gdańsku. Pozyskano również nową specjalistkę ds. upowszechniania. Fundacja CPK wzmocniła swoją infrastrukturę i doświadczenie w e - zarządzaniu danymi (przetwarzanie i przechowywanie danych w ramach bazy danych). Ponadto pracownicy CPK zdobyli bogate rozeznanie w zakresie promocji projektu. Projekt „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” był wielokrotnie promowany w mediach. Informacja o realizacji programu, jego partnerach i źródle finansowania była przekazywana ustnie wszystkim uczestniczkom konsultacji indywidualnych, szkoleń i pogadanek. Informacja ta była również zawarta w materiałach szkoleniowych, ulotce, poradniku oraz wszystkich innych drukowanych dokumentach.

Realizacja projektu „*Budowanie niezależności finansowej kobiet*” przyniosła również efekty, które wykraczają poza czas realizacji projektu. Wytworzone w ramach działań projektowych produkty takie jak: programy szkoleń, materiały szkoleniowe, poradnik edukacyjny, ulotka dt. przemocy ekonomicznej oraz elektroniczne nośniki informacji (baza danych, strona internetowa) będą nadal używane i rozwijane. Ponadto po zakończeniu projektu wytworzone w jego ramach produkty będą nadal używane i rozwijane m.in. aktualizacja niezbędników dla specjalistów o kwestie związane z przemocą ekonomiczną, nowy niezbędnik dla specjalistów z branży finansowej dot. przemocy ekonomicznej, aktualizacja poradników dla kobiet o kwestie związane z przemocą ekonomiczną, wzór rozmowy monitorującej dla uczestniczek szkoleń czy „Plan działań na rzecz zmian systemowych na lata 2013 -2016”.

Mając na uwadze powyższe argumenty w zakresie spełnienia określonych kryteriów ewaluacji ocenia się, że:

- Założenia projektu zostały właściwie dopasowane do problemów oraz potrzeb odbiorców projektu. Kryterium trafności i użyteczności działań projektowych zostało spełnione.
- Projekt okazał się skuteczny na poziomie zdecydowanej większości zakładanych rezultatów. Uznaje się, że skuteczność działań projektowych była wysoka.
- Projekt był przedsięwzięciem efektywnym na poziomie zainwestowanych zasobów finansowych oraz zasobów ludzkich.

W zakresie oceny wiedzy i umiejętności uczestników projektu stwierdza się:

- podniesienie wiedzy w zakresie zarządzania finansami
- nabycie cennych umiejętności w obszarze planowania i zarządzania finansami
- zwiększenie szans na uzyskanie niezależności ekonomicznej odbiorców projektu

BIBLIOGRAFIA

- Ackerman R. J., Pickering S. E. (2004) *Zanim będzie za późno*, GWP, Gdańsk
- Babbie E. (2004) *Badania społeczne w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
- Badura-Madej W. (1999) *Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice
- Badura-Madej W., Dobrzyńska-Mesterhazy A. (2000) *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo UJ, Kraków
- Brannon L. (2002) *Psychologia rodzaju*, GWP, Gdańsk
- Browne K., Herbert M. (1999) *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, PARPA, Warszawa
- Brzeziński J. (2004) *Metodologia badań psychologicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
- Durda R. (2005) *Przewodnik do realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, IPZ i Niebieska Linia, Warszawa
- Dobrzyńska-Mesterhazy A. (1999) *Przemoc w rodzinie: diagnoza i interwencja kryzysowa*, Katowice
- Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D. (2001) *Metody badawcze w naukach społecznych*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań
- Grzesiuk L. (2006) *Psychoterapia - badania i szkolenie. Podręcznik akademicki*, Wyd. Eneteia, Warszawa
- Herman J. L. (2007) *Przemoc. Uraz psychiczny i powrót do równowagi*, GWP, Gdańsk
- Herzberger S. D. (2002) *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, PARPA, Warszawa
- Jelonkiewicz I. (1996) Przegląd badań nad korelatami i regulującymi funkcjami poczucia koherencji w: *Alkoholizm i Narkomania*, 1, IPIŃ, Warszawa
- Lakowska M., Paszkiewicz W., Wiechcińska A. (2005) *Wyprawa po moc. Poradnik dla osób doświadczających przemocy w rodzinie*, Stowarzyszenie Niebieska Linia, Warszawa
- Lipowska-Teutsch A. (1993) *Rodzina a przemoc*, PARPA, Warszawa
- Lipowska-Teutsch A. (1998) *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*, PARPA

- Makara-Studzińska M., Grzywa A., Turek R. (2005a) Przemoc w związkach między kobietą a mężczyzną w: *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 14 (2), IPiN, Warszawa
- Makara-Studzińska M., Grzywa A., Turek R. (2005b) Kobięce oblicza stosowania przemocy w: *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 14 (3), IPiN, Warszawa
- Meder J. (red) (2003) *Problemy zdrowia psychicznego kobiet*, Komitet Redakcyjno-Wydawniczy Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, Kraków
- Mellibruda J., Durda R., Sasal H. D. (1998) *O przemocy domowej. Poradnik dla lekarza pediatry*, PARPA, Warszawa
- Pospiszyl I. (1994) *Przemoc w rodzinie*, WSiP, Warszawa
- Pospiszyl I. (1999) *Razem przeciw przemocy*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa
- Prochaska J.O., Norcross J. (2006) *Systemy psychoterapeutyczne*, Wyd. IPZ, Warszawa
- Rosenberg B. M. (2003) *Porozumienie bez przemocy*, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co, Warszawa
- Seligmann E.P.M, Walker E.F., Rosenhan D. L. (2003) *Psychopatologia*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań
- Sasal H. D. (2005) *Niebieskie Karty. Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, PARPA, Warszawa
- Sęk H. (2001) *Wprowadzenie do psychologii klinicznej*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa
- Sęk H., Pasikowski T. (2001) *Zdrowie – stres – zasoby. O znaczeniu poczucia koherencji dla zdrowia*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań
- Sęk H., Cieślak R. (2004) *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
- Wenzel M. (2005) *Przemoc i konflikty w domu. Komunikat z badań*, CBPS, Warszawa
- Wojciszke B. (2004) *Kobiety i mężczyźni: odmienne spojrzenia na różnice*, GWP, Gdańsk